

Economisch-Statistische Berichten

Emigratie

★

Mr. G. E. Kruseman

Rem op de huurkoop

★

Dr. J. J. Polak

De invloed van conjunctuurschommelingen
in de Verenigde Staten op de
overige wereld

★

Drs. R. Burgert

Fiscale voorraadwaardering

★

Drs. J. C. Gerritsen

De synthetische rubberindustrie
in de Verenigde Staten

(1)

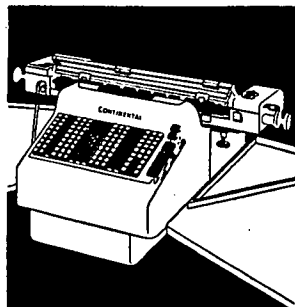
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

41e JAARGANG

No. 2032

WOENSDAG 30 MEI 1956

De moderne boekhoudautomaat
CONTINENTAL Klasse 900

De modernste
ensnelste boek-
houdautomaat.
In deze klasse
is er een ma-
chine voor ie-
dere admini-
stratie.

- . 3 tot 22 tel-
werken
- . meer dan 60
automatische
functies.

RUYS' HANDELSVEREENIGING

Amsterdam, Tel. 62611 Groningen, Tel. 22512
Rotterdam, Tel. 117110 Arnhem, Tel. 30446
's-Gravenhage, Tel. 184160 Eindhoven, Tel. 2543
Utrecht, Tel. 12171

20

R. Mees & Zoonen
Bankiers en
Assurantie-makelaars

Rotterdam

*Amsterdam - 's-Gravenhage
Delft - Schiedam - Vlaardingen
Alblasserdam*

*verlenen gaarne hun
goede diensten, o.m.
bij het*

*kiezen van beleggingen
sluiten van auto-, w.a.,
fraude- en berovings-
verzekeringen*

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: *Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.*
Telefoon redactie: *K 1800-52939. Administratie: K 1800-
38040. Giro 8408.*

Bankiers: *R. Mees en Zoonen, Rotterdam. Banque de Com-
merce, 6, Place Royale, Brussel, postcheque-rekening 260.34.*
Redactie-adres voor België: *Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steen-
weg 357, Gent.*

Abonnementen: *Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.*

Abonnementsprijs: *franco per post, voor Nederland en de
Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen
f. 31,— per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk
nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het
kalenderjaar.*

Losse nummers 75 ct.
No. 2026 f. 2,—.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor
Westzeedijk, Rotterdam-W.

Advertenties. *Alle correspondentie betreffende advertenties
te richten aan de Koninklijke Nederlandsche Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon
69300, toestel 1 of 3).*

Advertentie-tarief *f. 0,30 per mm. Contract-tarieven op aan-
vraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten”
f. 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt
zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van
redenen te weigeren.*

Emigratie

Emigratie is in ons land reeds vele jaren een actueel onderwerp; de laatste tijd mede in verband met het steeds toenemende tekort aan arbeidskrachten. Iedere publicatie, die tot vergroting van het kwantitatief inzicht in de betekenis — voor ons land en de emigranten — en de invloed van de emigratie kan bijdragen, verdient dan ook de aandacht. Hieronder willen wij in het kort de inhoud weergeven van een aan het Centraal Economisch Plan 1956 toegevoegd hoofdstuk, waarin enkele interessante aspecten der emigratie naar voren zijn gebracht.

In de betreffende studie wordt o.a. medegedeeld, dat, indien van 1948 af geen emigratie zou hebben plaatsgevonden, de aanwas der beroepsbevolking tot en met 1954 ca. 550.000 personen zou hebben bedragen, tegen in feite 370.000. Uiteraard zou in dat geval de vraag naar goederen en diensten overeenkomstig zijn gestegen. Met het oog op de in de jaren 1960-1970 te verwachten extra-uitbreiding der beroepsbevolking, zal een eventuele netto-emigratie van 20.000 personen per jaar, zoals nevenstaand staatje doet zien, een grote verlichting van de arbeidsmarkt betekenen. Aangezien emigratiebeleid slechts op lange termijn kan worden gevoerd, moet daarmee reeds nu rekening worden gehouden.

De woningnood is door de emigratie onmiskenbaar verlicht. Immers, indien van 1948-1954 niet ruim 450.000 personen, waarvan er naar schatting 300.000 geruime tijd of voorgoed in het buitenland zullen blijven, waren geëmigreerd, zou het gedeelte van de vergroting van de woningvoorraad, dat moest dienen om de bevolkingsuitbreiding op te vangen, veel groter zijn geweest dan thans het geval is. Uitgaande van een emigratie van 300.000 personen — waaronder bouwvakarbeiders, wier vestiging elders overigens naar schatting tot dusver niet meer dan 4.000 woningen heeft gekost — valt aan

te nemen, dat daardoor het tekort aan woningen in de betreffende periode met ruim 60.000 is verlicht.

Jaarlijks vestigt zich ongeveer 5 pro mille der bevolking voor de eerste maal in het buitenland, hetgeen ceteris paribus betekent, dat — bij een gemiddelde levensduur van 70 jaar — ongeveer 30-35 pCt. der Nederlanders, die thans worden geboren, zal emigreren. Een groot deel der emigratie is, zulks in tegenstelling tot vóór de oorlog, toen er sprake was van een aanzienlijke migratiebeweging met Indonesië, thans gericht op landen, waar Nederlanders zich definitief vestigen. Dit impliceert, dat de immigratie in de toekomst minder repatriërenden zal omvatten en ook in totaal geringer zal zijn.

Voor het onderwijs zal het wenselijk zijn er rekening mee te houden, dat een aanzienlijk deel der leerlingen zich te zijner tijd in het buitenland zal vestigen. Behalve voor de vakken aardrijkskunde en geschiedenis, die nog sterk op Indonesië zijn geïntereerd, is dit met name van belang voor het taalonderwijs. Bij het huidige emigratiepeil zal nl. uiteindelijk ca. 16 pCt. der 15-jarigen zich in Engels sprekende landen vestigen.

Neemt men aan, dat emigranten gemiddeld hetzelfde onderwijs hebben genoten als de achterblijvenden, dan heeft slechts 30 pCt. hunner op school Engels geleerd. Ook aan de inkomensverhoudingen bij emigratie heeft het Centraal Economisch Plan aandacht geschonken. Emigratie biedt, naast een grotere kans op zelfstandige vestiging, de mogelijkheid het reële inkomen te vergroten. Indien de emigranten op de duur in het land van bestemming dezelfde plaats in de inkomensschaal zouden innemen als zij in Nederland deden, dan zou hun reële inkomen, zoals het staatje doet zien, gemiddeld met de helft toenemen. Gezien het veelvuldig slagen in een zelfstandige positie, mag worden aangenomen, dat de situatie in feite nog gunstiger is.

Jaarlijkse groei der beroepsbevolking			
Periode	Zonder netto-emigratie a)	Bij netto-emigratie van 20.000 personen	verschil a)
1951-56	45	36	9
1956-61	53	42	11
1961-66	83	71	12
1966-71	70	57	13
1971-76	56	42	14
1976-81	53	38	15

Inkomensvergelijking voor 1952	
Land	Inkomen per hoofd
Nederland	1,0
Canada	1,6
Verenigde Staten	2,4
Australië	1,4
Nieuw-Zeeland	1,7
Alle immigratielanden	1,5 b)

a) Het toenemende verschil wordt veroorzaakt door de kinderen der emigranten, die in het begin van de periode vertrekken.
b) Gemiddelde, gewogen met Nederlandse emigratie.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Emigratie	479	Ingezonden stukken:	
Rem op de huurkoop, door Mr. G. E. Kruseman	481	Belastingvrije conjunctuurreserves voor het bedrijfsleven, door Drs. H. H. de Klerk met een naschrift van Prof. Dr. H. J. Witteveen	491
De invloed van conjunctuurschommelingen in de Verenigde Staten op de overige wereld, door Dr. J. J. Polak	483	Alcohol en verkeer, door Mr. Dr. F. Hollander met een naschrift van Drs. H. Hoelen	491
Fiscale voorraadwaardering; de Hoge Raad aanvaardt de manco-regel bij de ijzeren voorraadtheorie, door Drs. R. Burgert	485	Geld- en kapitaalmarkt, door Drs. J. C. Brezet ...	493
De synthetische rubberindustrie in de Verenigde Staten (I), door Drs. J. C. Gerritsen	488	De Belgische geld- en kapitaalmarkt in april 1956, door Dr. L. Delmotte	494

COMMISSIE VAN REDACTIE: C. van den Berg; Ch. Glasz; L. M. Koyck, H. W. Lambers, J. Tinbergen; F. de Vries. Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Adjunct Redacteur-Secretaris: J. H. Zoon.
COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. Vlerick.

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK

Mr. G. E. KRUSEMAN, Rem op de huurkoop.

De Tweede Kamer heeft Minister Zijlstra zonder blikken of blozen een onbeperkte volmacht gegeven met betrekking tot het aan banden leggen van de huurkoop. Met deze volmacht kan de Minister thans, zij het niet langer dan tot en met 1959, de omzetten van een aantal sectoren van de Nederlandse industrie en van de corresponderende handelsbranches maken en breken. Schrijver betoogt in dit artikel dat de verkregen volmacht bij een gedifferentieerde hantering — na zoveel mogelijk branchegewijs overleg waardoor het beleid kan worden aangepast aan de zeer verschillende situatie van de diverse branches — een belangrijke versterking betekent van de wapenen die Minister Zijlstra op korte termijn kan hanteren ten dienste van de stabilisatie van lonen en prijzen.

Dr. J. J. POLAK, De invloed van conjunctuurschommelingen in de Verenigde Staten op de overige wereld.

Schr. onderzoekt in hoeverre een eventuele depressie in de Verenigde Staten invloed zou kunnen uitoefenen op het aanbod van dollars door de Verenigde Staten aan de overige wereld. Aan de hand van cijfers omtrent het dolleraanbod in de jaren 1948-1954 laat schr. zien uit welke onderdelen dit is opgebouwd. Hierbij valt op dat in de na-oorlogse periode 1/3 tot 1/4 van het dolleraanbod komt van de Regering der Verenigde Staten, zodat dit gevoelig is voor politieke beslissingen. De invoerverminderingen in de na-oorlogse recessie jaren 1949 en 1954, liggen niet ver buiten het patroon van de vooroorlogse recessies. Zouden de exporten, vooral van onderontwikkelde landen, sterk dalen, dan zijn deze waarschijnlijk niet in staat hun binnenlands inkomen op peil te houden. Ook zullen zij niet bereid zijn zich in de schuld te steken ter wille van hun dollarinvoer door bij andere landen of het I.M.F. te lenen. Andere factoren, die een versturende invloed kunnen hebben op het dolleraanbod, zijn veranderingen in de landbouwoverschot-politiek en in de douanepolitiek der Verenigde Staten.

Drs. R. BURGERT, Fiscale voorraadwaardering; de Hoge Raad aanvaardt de manco-regel bij de ijzeren voorraadtheorie.

Schr. typeert in het kort de evolutie van het fiscale winstbegrip t.a.v. de voorraden sedert 1950. Thans heeft de H.R. uitgemaakt, dat de ijzeren voorraadtheorie, mede omvattende de „manco-regel”, goed koopmansgebruik is. Volgens de H.R. is de „reserve” bij het vaste-waarde-stelsel „... enkel een voorziening rechtstreeks voortvloeiende uit een voor de berekening van de winst op de goederenomzet gekozen stelsel...”. Schr. vraagt zich af, of nu ook niet andere stelsels, met name een vereenvoudigde vervangingswaardeleer, nl. met afboeking van de prijsverschillen éénmaal per jaar, genade moeten vinden. Voorts wordt ingegaan op de kwestie van de kwalitatieve veranderingen in de voorraad, waarbij de evolutie van het fiscale standpunt in de Verenigde Staten t.a.v. dit punt wordt besproken. Ten slotte bespreekt schr. de kwestie van de kwantitatieve veranderingen van de ijzeren voorraad. Schr. hoopt dat de H.R. deze uitspraak niet zal beperken tot volkomen identieke goederen in begin- en eindvoorraad, daar anders een groep van fiscaal bevoorrechte ondernemingen geschapen is.

Drs. J. C. GERRITSEN, De synthetische rubberindustrie in de Verenigde Staten (I).

Onder de dwang der oorlogsomstandigheden werd in Amerika de synthetische rubberindustrie opgebouwd. Deze staatsindustrie werd in technisch opzicht gedreven door een aantal als zetbaas fungerende particuliere ondernemingen. Zodra de oorlog voorbij was stelde de praktijk de capaciteit tot zelfvoorziening in een ander licht. Zowel technisch, economisch als politiek kleefden aan de synthetische rubberindustrie dusdanige bezwaren, dat voortzetting der exploitatie allerminst voor de hand lag. Nadat reeds in 1945 een commissie werd benoemd om o.a. de overdrachtskwestie te bezien en in 1948 het principe van de verkoop werd geregeld, werd op 18 november 1953 de gehele synthetische rubberindustrie publiekelijk ten verkoop aangeboden. Thans is de overdracht van deze industrie praktisch tot stand gebracht. Schr. schetst o.a. de motieven, die de achtergrond van het besluit tot verkoop vormden en de voorwaarden, waaraan ten aanzien van de keuze der kopers en de te stellen verkoopvoorwaarden moest worden voldaan.

— SOMMAIRE —

Mr. G. E. KRUSEMAN, Un frein sur la vente avec facilités de paiement.

La Deuxième Chambre a donné au ministre Zijlstra les pleins pouvoirs pour refrener la vente avec facilités de paiement. L'auteur expose dans cet article que lors d'un usage différencié les pleins pouvoirs ainsi obtenus représentent un renforcement des armes dont à brève échéance le ministre Zijlstra pourra se servir en faveur de la stabilisation des salaires et des prix.

Dr. J. J. POLAK, L'influence des fluctuations de conjoncture aux Etats-Unis sur le reste du monde.

Quoique ces dernières années l'offre de dollars a été assez stable, celle-ci est actuellement bien plus dépendante de décisions politiques, étant donné que les paiements gouvernementaux y participent pour une grande part.

Drs. R. BURGERT, L'appréciation des stocks au point de vue fiscal.

Dans cet article l'auteur traite d'une sentence de la Haute Cour relative à l'appréciation des stocks de marchandises figurant dans les bilans à remettre aux autorités fiscales.

Drs. J. C. GERRITSEN, L'industrie du caoutchouc synthétique aux Etats-Unis.

L'industrie du caoutchouc synthétique a été montée par la force des circonstances de guerre. Après la guerre on a constaté que cette entreprise d'Etat présentait de tels inconvénients techniques, économiques et politiques, qu'elle fut mise en vente publique.

BERICHT

Ter besparing van extra werk verzoeken wij onze donateurs, leden en abonnees dringend, de donaties, contributies en abonnementsgelden 1956 over te maken op onze giro no. 8408 of te storten op onze rekening bij fa. R. Mees & Zoonen te Rotterdam.

Nederlandsch Economisch Instituut

Rem op de huurkoop

Bij de behandeling van de Wet op de Economische Mededinging heeft de Tweede Kamer het Minister Zijlstra moeilijk gemaakt en hem, tegen zijn wens en zijn principiële opvatting in, gebracht tot het aanvaarden van een appel-instantie, die in bepaalde gevallen een ministeriële beslissing kan vernietigen. Het schijnt welhaast of het Parlement van deze democratische uitschieter berouw heeft willen toezien. Het heeft immers als laatste daad dezelfde Minister zonder blikken of blozen onbeperkte volmacht gegeven over belangen die niet minder groot zijn dan die, waarover het bij de Wet Economische Mededinging ging. Hij kan namelijk thans, zij het niet langer dan tot en met 1959, de omzetten van een aantal sectoren van de Nederlandse industrie en van de corresponderende handelsbranches maken en breken, al naar gelang hij de huurkoop aan banden legt.

Wien dit te kras gezegd lijkt moge het volgende overtuigen. Van de duurzame artikelen voor particulier gebruik wordt een belangrijk gedeelte op afbetaling verkocht. Voor stofzuigers beliep dit blijkens een kortgeleden gehouden enquête rond 38 pCt.; bij rijwielen ligt dit soortgelijk. Van andere artikelen zijn mij geen gegevens bekend. Aangezien echter de bedragen, die daarbij gefinancierd moeten worden, aanmerkelijk hoger liggen, meen ik te mogen aannemen dat, voor zover het „volksartikelen” zijn, zoals bromfietsen, wasmachines, radio's en ook — inderdaad! — televisie-apparaten, het huurkooppercentage zeker niet lager ligt ¹⁾. In al die gevallen pleegt de aanbeting niet meer te bedragen dan 10 pCt., terwijl de contractduur bij de relatief goedkopere goederen hoofdzakelijk 12 maanden en bij de andere meestal 18 maanden belooft.

Indien de Minister, krachtens de hem gegeven machtiging, het eerstgenoemde percentage aanmerkelijk verhoogt (in Engeland werd het op 50 pCt. gebracht) en de laatstbedoelde termijn verkort dan moet er één van twee dingen gebeuren. Ofwel de aspirant-kopers, die onvoldoende contante middelen hebben, stellen de aankoop uit totdat zij genoeg gespaard hebben ofwel zij zien van de aankoop af en besteden hun overschietende gelden op andere wijze. Het is denkbaar dat Minister en Kamer op het eerste hopen. Met name de eerste staat daartoe echter veel te stevig met beide benen op de vloer, zodat hij eerder van de — door alle terzake kundigen aangehangen — opvatting zal uitgaan, dat degenen die vandaag voor de aankoop van een bromfiets of een televisietoestel niet sparen, dat morgen ook niet zullen doen, doch ingeval de aanbeting te hoog of de looptijd te kort voor hun beurs zou worden, een besteding zullen kiezen op ander en met name consumptief gebied.

Het gebruikmaken door de Minister van de hem gegeven macht zou dus, gezien het boven aangegeven percentage der duurzame gebruiksartikelen dat in huurkoop verkocht wordt, een aanzienlijke terugslag moeten hebben op de omzetten der getroffen branches van industrie en handel ten gunste van die andere gebieden. De bevoegdheid om dergelijke discriminerende maatregelen te treffen is dus werkelijk geen geringe, te minder nu bij de Minister wel is aangedrongen om hiervan één voorzichtige gebruik te maken en om zich daarbij degelijk te

laten adviseren, doch daarvan geen voorwaarde is gemaakt terwijl door hem evenmin een bindende toezegging in die zin is gedaan. De Kamer heeft zelfs geen woord van protest laten horen tegen de overmatige spoed, waarmede dit wetsontwerp erdoor werd gejaagd, alsof wel en wee van Nederland ermee gemoeid was.

Van de zijde van sommige linkse volksvertegenwoordigers is de indruk gewekt alsof dit laatste inderdaad zo was. Volgens hen zou het namelijk dringend noodzakelijk zijn om de opstapeling van huurkoopkredieten, waaraan vele gezinnen ten onder zouden dreigen te gaan, te matigen. Is dit waar? Zo ja, dan zou dit toch ook tot uiting moeten komen in de resultaten der financiering en met name in het percentage der wanbetalers. Een kortgeleden gehouden „hearing” over de huurkoopbepalingen van een aantal kartels gaf deze indruk bepaald niet. Zo bleek daar o.a. dat een der grote accountantskantoren op grond van een onderzoek bij een aantal financieringsbanken, fabrikanten en grote handelaren tot de conclusie was gekomen, dat het risicopercentage, met inbegrip van de extra kosten, voortvloeiende uit te late betalingen en van alle andere zijdelingse factoren, momenteel bij 12-maandscontracten hooguit op 1 pCt. moet worden gesteld en bij contracten met langere looptijd bij wijze van extrapolatie op 2 pCt. Van de zijde der oppositie bij deze hearing werden daarnaast de gevallen van eigenlijke wanbetaling geraamd op $\frac{1}{4}$ pCt. tot 1%₀₀. Daarmede mag het sociale argument wel naar het rijk der fabelen of der komende verkiezingen ²⁾ worden verwezen.

Meer aandacht verdient het conjuncturele aspect. In Engeland denkt men hierbij speciaal aan de betalingsbalans en wil men de industrie, door haar „home-market” in te krimpen, om zo te zeggen tot export dwingen. Het is mogelijk dat dit in Engeland opgaat, hoezeer het in strijd lijkt met algemeen economische beginselen om te verwachten dat het terugschroeven van de omzet met de daaraan als regel gepaard gaande kostprijsstijging de kansen op buitenlandse markten zou verbeteren. Waarschijnlijker is het dan ook dat de Torie-Regering evenals haar voorganger het gebruik en dientengevolge de invoer van grondstoffen wil beperken, doch daarop liever een ander etiket plakt dan Labour deed.

Hoe dit zij, er kan moeilijk aangenomen worden dat dit argument, ook al wordt ten onzent van bevoegde zijde de raad gegeven om de deviezenportefeuille te versterken, inderdaad een rol van betekenis bij Minister en Kamer heeft gespeeld. In het verslag is hiervan althans niets te vinden. Wel is dat het geval bij een andere conjuncturele overweging, welke betrekking heeft op de versnelling van het mechanisme van een inzettende depressie. Volgens deze redenering zou dan een dalende loontendentie in verband met grote uitstaande afbetalingsverplichtingen een psychologische en dus een onevenredig grote terugslag hebben op het doen van nieuwe, voor het levensonderhoud niet noodzakelijke, bestedingen met als gevolg een scherpe afzetting bij de betreffende industrie, ontslag op grote schaal enz. enz.

Het kan niet ontkend worden dat het gevaar ener dergelijke versterking van een beginnende neergaande

¹⁾ Bij andere courante artikelen, die in het huurkoopprogramma voorkomen, zoals ameublementen, uitzetten en auto's ligt de zaak anders. Voor de eerste gelden vaak traditionele spaarmotieven, terwijl de auto in veel gevallen contant „uit de zaak” kan worden betaald.

²⁾ Een dergelijk verband is inderdaad van sommige zijden gesuggereerd. Ik kan daar echter moeilijk aan geloven. De trekker van een flink loon, die bij een bank zonder meer voor een huurkoopkrediet goed wordt geacht, zou m.i. een maatregel, waardoor hij geen, doch iemand met ruime contante middelen wel een bromfiets of een radio-apparaat kan betrekken, toch moeilijk als in zijn belang genomen kunnen beschouwen.

spiraalbeweging besloten ligt in een overmatig huurkoopkrediet. Allereerst mag echter de vraag gesteld worden, of een dergelijke situatie in Nederland bestaat. Er wordt immers geraamd dat in ons land ten hoogste 4 pCt. van het nationale inkomen in de vorm van huurkooptermijnen is vastgelegd tegenover 10 pCt. in de Verenigde Staten. Zelfs indien echter ook deze nationale situatie topzwaar zou zijn, dan nog schijnt dit in een periode als deze, waarin het relatieve loon een min of meer algemene verhoging zal ondergaan, toch niet zo dringend dat de Minister nog vóór het reces een zo vergaande volmacht nodig had als die welke hem thans gegeven is en waarvan hij, naar hij verklaarde, ook op korte termijn gebruik zal maken.

De openbare Kamer-debatten hebben niets bijgedragen tot een oplossing van dit raadsel. In de besprekingen met de vaste Commissie zijn echter nog andere motieven naar voren gekomen, die de kern waarschijnlijk beter raken. Eén daarvan schijnt geweest te zijn dat men zich bezorgd maakte voor een wilde en onverantwoorde huurkoopgolf op basis van de loonuitkering ineens en van de verhoogde vakantietoeslag, waarmee velen zich dan opeens rijk zouden rekenen. Belangrijker schijnt mij echter een andere gedachtengang, die betrekking heeft op de huidige rage in artikelen als bijv. bromfietsen en televisie-apparaten. In deze gevallen gaat het dan niet zo zeer om een zich overeten van de kopers alswel om een overbelasting van de industriële capaciteit, die tot investeringen zou kunnen leiden, die niet in overeenstemming zijn met de blijvende vraag en die bovendien — en hier ligt m.i. „der springende Punkt” — de arbeidsmarkt nog verder zouden overspannen³⁾ met alle gevolgen van dien voor dat grote belang, dat prijs- en loonstabilisatie heet.

Hier kan inderdaad een min of meer acuut gevaar liggen, ook al gaat het dan om een beperkt aantal branches. Bij een situatie als de onze — die ik niet beter weet te omschrijven als met het beeld van een met een dikke laag nieuwe sneeuw belaste helling — kan immers elke kleine trilling het evenwicht als geheel verstoren en een lawine veroorzaken. In die situatie mag een verantwoordelijk bewindsman aan de vooravond van het reces- en verkiezingsvacuum inderdaad geen enkel risico aangaan.

Indien aldus het beeld juist getekend is dan volgt daaruit tevens dat de Minister bij de hantering van zijn volmacht een andere methode zal volgen dan de Engelse Regering gedaan heeft en dat hij met name de diverse gevallen niet over één kam zal scheren. Zo staan tegenover bromfietsen en televisie-apparaten, waar men van een plotselinge aankooprage kan spreken die sommige fabrikanten zelf naar een rem doet verlangen, andere, reeds gemeengoed geworden, artikelen, waar de markt een volkomen stabiel verloop vertoont omdat deze bepaald wordt door het aantal nieuwe gezinnen en door de vervanging van oude machines. Een typisch voorbeeld van deze laatste categorie is de stofzuiger, die immers vrijwel in elk gezin aanwezig is — en volgens de

³⁾ Een sprekende bevestiging van deze veronderstelling bood het jaarverslag van de N.V. van der Heem, waarin blijkens de courantenverslagen t.a.v. de afzet van televisietoestellen wordt opgemerkt dat deze „zo goed als geheel wordt bepaald door de productiecapaciteit, welke weer afhankelijk is van de mogelijkheid tot personeelsuitbreiding (en financiering)”.

huishouding moet zijn — zodat de aankoop resp. de vervanging als het voorzien in een noodzakelijke behoefte kan worden beschouwd. (Het radiotoestel is wat minder typerend omdat de vervanging in menig geval plaatsvindt om het laatste snufje te hebben en voordat het apparaat aftands begint te worden).

Dit verschil werkt zich in dubbele mate uit, indien niet alleen aan de binnenlandse markt wordt gedacht. Een kalmering van het „rage-artikel” zal immers de exportmogelijkheid kunnen vergroten. Bij de apparaten, die reeds sedert jaren gemeengoed zijn geworden, wordt daarentegen de capaciteit normaal gericht door een blijvende binnenlandse vraag en door de mogelijkheden, die de buitenlandse markten bieden. Deze laatste zijn bovendien in vergaande mate afhankelijk van de omzet, welke immers mede de kostprijs bepaalt. In deze gevallen zou een huurkoop-rem dan ook indirect een prijsstijging en daarmee een export-rem betekenen.

Ten slotte bestaat er nog een ander verschilpunt, gelegen in de prijs van het artikel waardoor tevens het bedrag wordt bepaald, dat gefinancierd moet worden. Ook hier is wederom sprake van een dubbel effect. In de eerste plaats betekent een verhoging vanwege de Minister van de aanbetaling tot bijv. 30 pCt. volstrekt niet hetzelfde bij een prijs van f. 1.000 en een van f. 140; zulk een procentuele verhoging zal immers in het eerste geval de huurkoop reeds behoorlijk afremmen terwijl dit in het tweede geval nauwelijks zal gebeuren. Zo gezien heeft een dergelijke maatregel bij de relatief goedkope artikelen weinig zin. Zij kan daarentegen grote schade veroorzaken, voor zover aldus het te financieren bedrag onder de grens⁴⁾ zou komen — als regel f. 100 —, die de banken stellen voor het verlenen van hun bemiddeling. Aangezien een belangrijk deel van de handel voor zijn huurkooptransacties op financiering is aangewezen (blijkens de eerder genoemde enquête werkt van de handelaren met grotere omzetten slechts 25 pCt. met eigen geld) zou een dergelijke verhoging van de aanbetaling bij artikelen van deze lagere prijsklasse de handelsverhoudingen volledig verstoren en de markt ernstig desorganiseren.

Al met al zijn er redenen te over voor een gedifferentieerde hantering van de nieuwe volmachten, opdat daarmee niet het omgekeerde effect veroorzaakt wordt dan er mede beoogd werd. Uit de Kamerdebatten valt intussen af te leiden, dat de Minister daarvoor een open oog heeft. Hij heeft immers een algemeen adviescollege, waarop vanuit de Kamer werd aangedrongen, afgewezen, doch daartegenover toegezegd zoveel mogelijk branchegewijs overleg te zullen plegen. Uiteraard zal dit meer tijd en moeite voor het Departement medebrengen, doch het resultaat kan ook dienovereenkomstig beter zijn omdat het beleid dan aangepast kan worden aan de zeer verschillende situatie van de diverse branches. Deze, in eerste aanleg ietwat raadselachtige, spoedwet zou dan inderdaad een belangrijke versterking betekenen van de wapenen, die Minister Zijlstra op korte termijn kan hanteren ten dienste van de stabilisatie van lonen en prijzen.

Amsterdam.

Mr. G. E. KRUSEMAN.

⁴⁾ De reden voor deze grens ligt in de vaste kosten ener financiering, zoals die voor informatie en administratie, waardoor de bank op een bepaald punt verlies gaat leiden in verband met het wettelijke maximum; dit „verliespunt” ligt ongeveer bij f. 180.

De invloed van conjunctuurschommelingen in de Verenigde Staten op de overige wereld *)

De depressie der dertiger jaren heeft de aandacht gevestigd op de enorme invloed die conjuncturele schommelingen in de Verenigde Staten kunnen uitoefenen op de welvaart van andere landen. Inkomensschepping door de overheid als tegenwicht tegen vermindering van vraag in de particuliere sector — een recent ontdekt geneesmiddel — bleek slechts in geringe mate toepasselijk wegens het betalingsbalansrisico inhaerent aan deze politiek in een „open” economie. Dientengevolge bracht vermindering van export naar de Verenigde Staten niet alleen met zich een inkomensvermindering in andere landen, met het daaraan verbonden risico van een verdere ineenschrompeling van het wereldinkomen, doch ook een vermindering van het „aanbod van dollars” ¹⁾. Deze vermindering beperkt de vrijheid van de regeringen in andere landen om de uit het buitenland komende deflatie te bestrijden met binnenlandse inflatoire maatregelen, ook daar waar deze regeringen bereid waren een dergelijke politiek te volgen.

Deze zorgwekkende ervaringen lieten zich in sterke mate gelden in de overwegingen in de veertiger jaren betreffende internationale economische problemen. Met veel zorg werden voorzieningen getroffen die ten doel hadden om additionele dollars beschikbaar te stellen in geval het dollaraanbod uit importen der Verenigde Staten te gering zou zijn. Noodmaatregelen werden getroffen voor de eventuele verdeling van een dollaraanbod dat niettemin onvoldoende mocht blijken. Zo was de schepping van additionele dollars in de eventualiteit van een depressie in de Verenigde Staten één van de belangrijke drijfveren voor de instelling van het Internationale Monetaire Fonds (in 1944); en de „schaarse valuta” clause ²⁾ werd in de Fonds Overeenkomst ingelast om te voorzien in de rantsoening van een eventueel onvoldoende dollaraanbod.

De eerste groep van deskundigen door de Verenigde Naties bijeengebracht voor bespreking van het vraagstuk van „full employment” richtte eveneens zijn aandacht op het vraagstuk van het dollaraanbod. Door onvoldoende rekening te houden met de sterk inflatoire elementen in de na-oorlogse wereld konden deze deskundigen met een eenvoudige oplossing van het probleem komen: de Verenigde Staten zouden ervoor moeten zorgen, dat zij elk jaar tenminste evenveel dollars beschikbaar maakten als het jaar tevoren; voor zover deze dollars niet op natuurlijke wijze uit importen van goederen en diensten voortkwamen, moest de Regering der Verenigde Staten dollars „deponeren” bij het Internationale Monetaire Fonds, ter beschikking van andere landen naarmate deze getroffen waren door de vermindering in importen der Verenigde Staten ³⁾.

Twee jaar later verscheen het rapport van een volgende groep van deskundigen wier instructie was „alternatieve praktische maatregelen” met betrekking tot het vraagstuk van de vermindering van het internationale effect van recessies te suggereren. Op grondslag van een schatting, dat een na-oorlogse recessie met een intensiteit als die van 1937-38 het aanbod van dollars met een bedrag van 10 miljard dollars in twee jaar zou kunnen verminderen (vaak ten onrechte geciteerd als een vermindering met \$ 10 miljard per jaar), concludeerde de groep dat de hieruit voortvloeiende zuiging op het Internationale Monetaire Fonds spoedig zou leiden tot een uitputting van het goud- en dollarbezit van dit lichaam ter grootte van ongeveer \$ 3 miljard. Als correctieve maatregelen stelden de deskundigen voor een meer liberale trekkingspolitiek van het Fonds en een vergroting van zijn kapitaal ⁴⁾.

Geheel afgezien van de internationale discussies waartoe zij leidde was de vrees voor een depressie in de Verenigde Staten tegelijkertijd een sterk argument in de nationale economische politiek van vele landen in de richting van handhaving van discriminatoire handelspolitiek en inconvertibiliteit als blijvende attributen van de na-oorlogse wereld, in plaats van als tijdelijke maatregelen ter overkoming van de na-oorlogse aanpassingsmoeilijkheden. De ondervindingen van het jaar 1949 schenen diegenen gelijk te geven, die vreesden dat een nauwe samenwerking met de Amerikaanse economie voor andere landen te grote risico's met zich bracht. Een recessie in de Verenigde Staten die het nationale produkt met slechts 1 pCt. verminderde (op de basis van jaarcijfers) ging gepaard met een ernstige internationale betalingscrisis en de devaluatie van een twintigtal valuta's in enkele dagen. Deze gebeurtenissen schenen Prof. Robertson's grapje te rechtvaardigen dat een niesbui van de Verenigde Staten de rest van de wereld longontsteking bezorgt.

Deze rapporten en de ervaringen van 1949 liggen slechts weinige jaren achter ons. Maar een belangrijke verandering in de waardering van de feiten heeft in die tijd plaatsgevonden. De recessie van 1953-54 is voorbijgegaan zonder de hoogconjunctuur die tegelijkertijd in Europa heerste ook maar in het minst te verstoren. Meer en meer vindt men de ervaring van 1949 beschreven als de druppel die de emmer deed overlopen. Is het dan gewettigd om aan te nemen dat de economie van de rest van de wereld nu redelijk immuun is tegen schommelingen in de economie der Verenigde Staten? Of dat bruikbare internationale maatregelen beschikbaar zijn om ernstige gevolgen in het buitenland van een eventuele toekomstige neergang in de Verenigde Staten te neutraliseren?

Een blik op de grafiek op blz. 484 stelt ons in staat zowel de vermindering van de zorg over dit onderwerp in de laatste vijf jaren te begrijpen als een opinie te vormen in hoeverre er nog reden voor ongerustheid bestaat.

*) Dit artikel is een vertaling van mijn bijdrage „The Repercussions of Economic Fluctuations in the United States on Other Parts of the World”, verschenen in „The Employment Act, Past and Future - A Tenth Anniversary Symposium” (National Planning Association, Washington, 1956).

¹⁾ De term „supply of dollars” werd voor het eerst gebruikt door Hal B. Lary in „The United States in the World Economy”, U.S. Department of Commerce, Washington, 1943.

²⁾ Artikel VII (3) (a) van de Fonds Overeenkomst: „If it becomes evident to the Fund that the demand for a member's currency seriously threatens the Fund's ability to supply that currency, the Fund... shall formally declare such currency scarce and shall thenceforth apportion its existing and accruing supply of the scarce currency with due regard to the relative needs of members, the general international economic situation, and any other pertinent considerations”.

³⁾ United Nations, „National and International Measures for Full Employment” (Lake Success, December 1949). Dit rapport gaat vaak onder de naam van het „Kaldor Report”.

⁴⁾ United Nations, „Measures for International Economic Stability” (New York, November 1951). Dit rapport staat in het bijzonder bekend onder de naam van de voorzitter van de groep, Prof. James W. Angell.

1. In elk jaar sinds 1948 is het dollaraanbod, uit goederen en diensten alléén, groter geweest (in reële koopkracht over Amerikaanse exportgoederen) dan in 1927-29. Na een sprong van ongeveer 30 pCt. in 1950 is dit aanbod bijzonder stabiel geweest. Er was geen achteruitgang in 1949, toen een kleine vermindering in de invoer van goederen werd gecompenseerd door een stijgende trend in diensten.

2. Een geheel nieuw aspect van de na-oorlogse periode is dat $\frac{1}{3}$ tot $\frac{1}{4}$ van het dollaraanbod komt van de Regering der Verenigde Staten ⁵⁾. Hoewel de samenstelling van deze post aan belangrijke veranderingen onderhevig is geweest ten gevolge van een toeneming van officiële aankopen in het buitenland en een vermindering van giften en leningen is het totaal vrij stabiel gebleven, variërende tussen \$ 5 miljard en \$ 5,4 miljard in de laatste vijf jaren.

3. De invoer van particulier Amerikaans kapitaal is het minst stabiele element in het dollaraanbod, zowel absoluut als relatief; deze post heeft echter in de laatste jaren nooit meer dan 8 pCt. van het totale dollaraanbod uitgemaakt.

4. De schommelingen in de drie genoemde groepen hebben een zekere neiging getoond elkaar te neutraliseren. Dientengevolge is het totale dollaraanbod van Regering en particulieren niet alleen hoog geweest — ongeveer 20 miljard dollars of 80 pCt. in koopkracht boven het aanbod van het einde der twintiger jaren — maar ook zeer stabiel. Het totale aanbod nam toe in de beide recessiejaren 1949 en 1954.

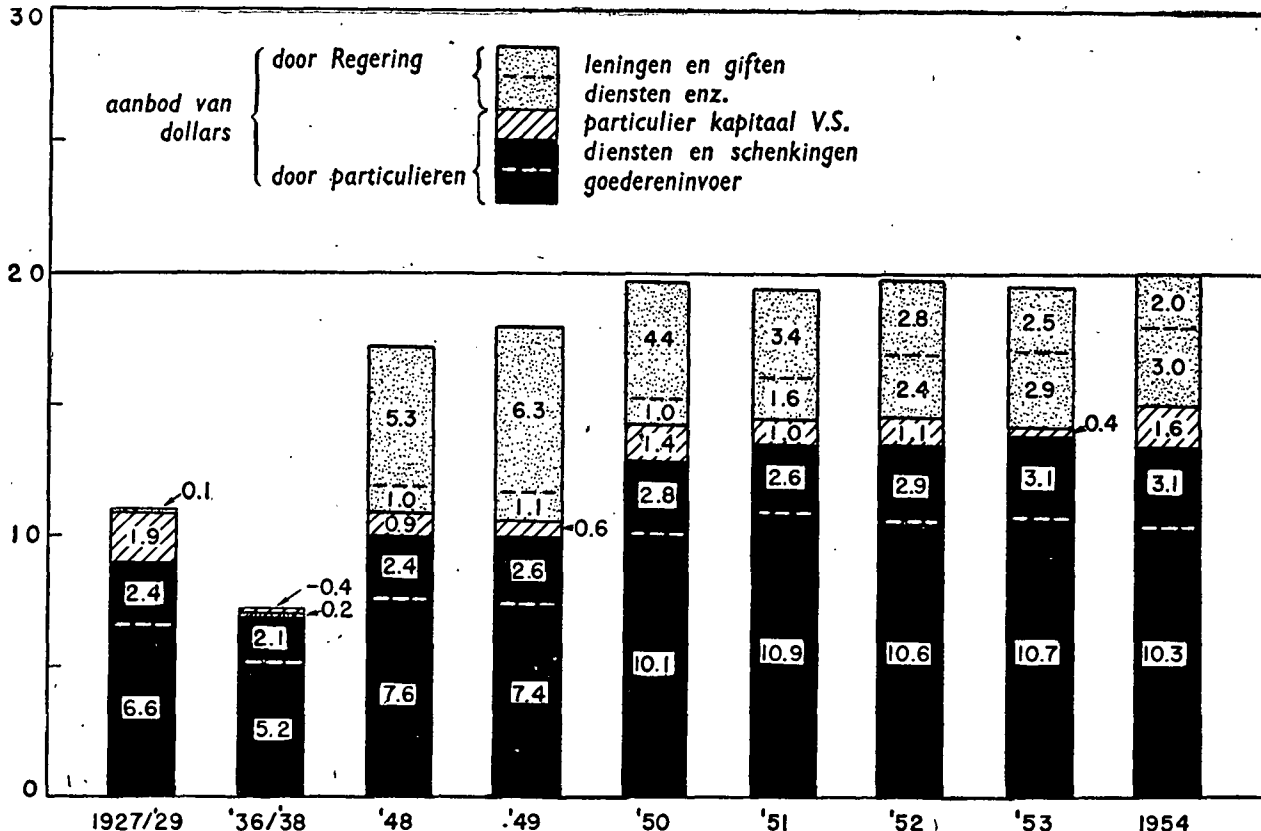
Deze cijfers rechtvaardigen echter geenszins de conclusie dat het vraagstuk van de stabiliteit van het dollaraanbod als opgelost kan worden beschouwd. In de eerste plaats toont een nauwkeurige studie dat, hoewel de cyclische verminderingen in de waarde van de invoer der Verenigde Staten zeer klein geweest zijn, met name in de jaarlijkse cijfers, er geen reden is om te geloven dat de schommelingen in deze invoer thans minder nauw verbonden zouden zijn met de conjunctuur in dat land dan voor de oorlog. De invoerverminderingen in de twee na-oorlogse recessies liggen niet ver buiten het patroon van de vooroorlogse recessies hetwelk als volgt kan worden samengevat: indien de activiteit in de Verenigde Staten achteruitgaat vermindert het volume van de invoer ongeveer met het zelfde percentage als het indexcijfer der industriële productie en de waarde ongeveer $1\frac{1}{2}$ maal zoveel ⁶⁾. De waargenomen stabiliteit van de invoer is

⁵⁾ Een soortgelijke tabel gepubliceerd in een 1953 IMF Rapport aan de Verenigde Naties („The Adequacy of Monetary Reserves”, IMF Staff Papers, Vol. III, No. 2, oktober 1953, blz. 216) rekende officiële leningen en giften niet tot het dollaraanbod hoewel cijfers hierover wel in sommige tabellen werden gegeven. Meer recente veranderingen in de categorie van de uitgaven van de Verenigde Staten maken de scheidingslijn tussen officiële giften (economische hulp) en officiële aankopen van diensten zoals „offshore procurement”, militaire uitgaven, enz. veel minder scherp dan vroeger; om deze redenen zijn alle regeringsbetalingen in het buitenland (maar niet de aflevering van militaire goederen onder militaire hulp) in het dollaraanbod opgenomen.

⁶⁾ Herbert K. Zassenhaus, „Direct Effects of a United States Recession on Imports: Expectations and Events”, „The Review of Economics and Statistics”, augustus 1955. De industriële productie verminderde met 6 pCt. in de recessie van 1949 en met 7 pCt. in die van 1953-54. Dit ging vergezeld van verminderingen in de waarde van de invoer van respectievelijk 7 en 9 pCt.

Aanbod van dollars aan de rest van de wereld gecorrigeerd voor veranderingen in de prijzen van uitvoergoederen der Verenigde Staten (1948 of 1954 = 100)

U.S. DOLLARS
MILJARDEN

N.B. Cijfers in dollars gecorrigeerd voor veranderingen in de uitvoer-prijsindex der Verenigde Staten met het doel om het dollar-aanbod uit te drukken in contante koopkracht over Amerikaanse goederen. De correcties zijn niet groot in de meeste na-oorlogse jaren. Van 1948 tot 1954 bewoog het indexcijfer-zich als volgt: 100, 93, 90, 103, 102, 102, 100.

een natuurlijke weerslag van de stabiliteit in de Amerikaanse economie zelve geweest. Er is geen reden te geloven dat een depressie in de Verenigde Staten het dollaraanbod niet in zeer ongunstige zin zou beïnvloeden.

Daar komt bij dat indien een depressie het dollarincome van andere landen scherp zou verminderen men niet te veel zou mogen verwachten van een „anti-cyclische leningspolitiek” als middel om een voortgaande vermindering van de wereldhandel te voorkómen. De grondslag voor deze pessimistische uitspraak is niet in de eerste plaats dat de middelen die beschikbaar gemaakt zouden kunnen worden via het Internationale Monetaire Fonds, tezamen met de eigen deviezenreserves der verschillende landen, niet een zeer belangrijk betalingsbalansstekort van de rest van de wereld met de Verenigde Staten zouden *kunnen* financieren. De voornaamste redenen zijn dat vele, in het bijzonder de onderontwikkelde, landen waarschijnlijk niet in staat zouden zijn om hun binnenlands inkomen op peil te houden als hun exporten sterk zouden dalen en dat bovendien landen in het algemeen niet bereid zouden blijken zichzelf zwaar in de schuld te steken om hun invoer te handhaven in een periode van grote onzekerheid. Evenmin als een politiek van goedkoop geld op zichzelf voldoende is om een land

uit een depressie te trekken, zo kan men ook niet vertrouwen dat zelfs ruime internationale kredieten en reserves in staat zouden zijn om een aanzienlijke terugslag in de wereldhandel te voorkomen indien zich een ernstige depressie in de Verenigde Staten zou ontwikkelen.

Indien we erop mogen rekenen dat dit laatste niet zal gebeuren en indien we derhalve het terrein van onze ongerustheid beperken van een probleem van \$ 5 miljard tot dat van een mogelijke daling van het dollaraanbod in de orde van grootte van \$ 1 miljard, dan moeten wij niet in eerste instantie onze aandacht richten op de goederenhandel. Er bestaat tenminste een even ernstig probleem in de continuïteit van de kapitaaluitvoer van de Verenigde Staten. Het grote aandeel dat regeringsbetalingen hebben in het totale dollaraanbod maakt dit aanbod tenminste even gevoelig voor politieke beslissingen als voor kleine cyclische variaties. Ten aanzien van de goederenhandel zijn niet-cyclische factoren tevens van groot belang. In een tijdperk waarin de totale vraag redelijk stabiel is, kunnen veranderingen in de landbouw-overschot-politiek der Verenigde Staten of in zijn douanepolitiek de belangrijkste versturende elementen zijn, die de Amerikaanse economie op andere landen uitoefent.

Washington.

Dr. J. J. POLAK

Fiscale voorraadwaardering

De Hoge Raad aanvaardt de manco-regel bij de ijzeren voorraadtheorie

Het ziet er naar uit, dat de evolutie van het fiscale winstbegrip, voor zover het voorraden betreft, met het arrest van de Hoge Raad dd. 7 maart 1956 no. 12623 in een nieuw stadium is gekomen. In het kort is bedoelde evolutie als volgt te typeren.

1. De Wet Belastingherziening 1950 gaf een nieuwe winstdefinitie, welke echter volgens de Minister geen materiële verandering inhield.

2. De Korea-hausse was oorzaak, dat het probleem van belastingheffing over schijnwinst, m.n. winst ontstaan door waardestijging van de voorraden, plotseling acuut werd. Bedrijven, welke goederen verhandelden of verwerkten, waarin zich een zeer scherpe prijsstijging voerde, zagen bij onveranderde toepassing van de tot dan geldende fiscale winstberekening (waardering van de voorraad tegen de laagste van kostprijs of marktprijs) grote liquiditeitsmoeilijkheden in het verschiet.

3. De Minister van Financiën zorgde buiten de wet om voor soelaas in de vorm van het „Liefstinck-stelsel”, dat we een „voorwaardelijk lifo-stelsel” zouden kunnen noemen. Het benaderde nl. enigermate het in de Verenigde Staten bekende lifo-stelsel, hetwelk echter bij ons alleen toegepast mocht worden zolang de prijzen der voorraadgoederen bleven boven het niveau van 1 januari 1950. Prijsdaling beneden dat niveau zou automatisch het oude systeem van winstbepaling (als regel waardering van de voorraad tegen de laagste van kostprijs of marktprijs) in ere herstellen. Naast deze materiële voorwaarde werden bovendien nog bepaalde eisen gesteld, welke erop neerkwamen, dat het „Liefstinck-stelsel” slechts door die bedrijven mocht worden toegepast, waarin zich de bovenbedoelde liquiditeitsmoeilijkheden in voldoende mate dreigden voor te doen.

4. Zeer velen waren het van de aanvang af niet eens met de Minister dat het nieuwe fiscale winstbegrip 1950

inderdaad materieel geen verandering bracht. Er kwamen enige procedures op de rol, welke de Minister enerzijds volledig in het ongelijk stelden, en welke anderzijds beslisten, dat de Wet Belastingherziening 1950 als een bijzondere omstandigheid kon gelden, welke een verandering van het systeem van winstbepaling rechtvaardigde¹⁾. Zo werd de deur geopend voor toepassing van het zgn. „vaste-waarde-systeem” bij de waardering van voorraden, ook voor bedrijven, welke niet voldeden aan de door Minister Liefstinck gestelde voorwaarden.

5. Tot nu toe bleef de door de Hoge Raad gesanctioneerde waarderingsregel beperkt tot het waarderen van een in omvang gelijk blijvende eindvoorraad tegen de vaste basisprijs, welke als regel thans nog wel gelijk zal zijn aan de prijs per 1 januari 1950. De Hoge Raad liet er geen twijfel over bestaan, dat aan de grootte van de tegen vaste prijzen te waarderen voorraden bepaalde grenzen gesteld moesten worden, en dat m.n. bij vergroting van deze voorraad de additionele hoeveelheid gewaardeerd moest worden tegen de kostprijs, en niet tegen de (lagere) vaste basisprijs. Volledig open bleef echter de vraag, hoe gehandeld moest worden in het geval waarin zich een daling in de basisvoorraad voerde. Mocht in dat geval de manco-regeling van de ijzeren voorraadtheorie worden gevolgd? In het boven aangegeuide arrest is deze vraag bevestigend beantwoord.

De Hoge Raad heeft dus thans uitgemaakt, dat de ijzeren voorraadtheorie, mede omvattende de „manco-regel”, goed koopmansgebruik is. De bedrijfseconomen kunnen er vreugde aan beleven, dat de Hoge Raad in deze het bedrijfseconomisch denken heeft doen prevaleren boven het juridische.

¹⁾ De praktische betekenis van het onderhavige arrest komt hierop neer, dat elke belastingplichtige met ingang van het oudste jaar, waarover nog geen in kracht van gewijsde gegane definitieve aanslag bestaat, tot toepassing van de ijzeren voorraadtheorie kan overgaan.

Het tweede cassatiemiddel van de Staatssecretaris was nl. gebaseerd op de stelling, dat het verschil tussen de marktprijs en de basisprijs, gerekend over het tekort op de ijzeren voorraad, een „zelfstandige reserve ten laste van de winst betekent, welke reserve niet kan worden begrepen onder één der op de voet van artt. 9-10 en 11 van het Besluit op de Inkomstenbelasting toegelaten reserves”. De Hoge Raad redeneerde bedrijfseconomisch, door te stellen, dat het vaste-waarde-stelsel

„zijn doel en rechtvaardiging vindt in de wens om bij oplopend prijspeil de bij de verkoop van die voorraad verkregen opbrengst, voor zover deze moet worden besteed om de voorraad aan te vullen en aldus de onderneming op het bestaande peil te handhaven, voor de winstberekening buiten aanmerking te doen blijven;

dat het bij aanvaarding van dit uitgangspunt redelijk is, dat, wanneer op de balansdatum een manco bestaat, er bij de waardering van de voorraad rekening mede wordt gehouden dat die voorraad met de daaraan ontbrekende goederen dient te worden aangevuld;

dat anders een door niets gemotiveerd verschil in uitkomst zou worden verkregen in gevallen, waarin de noodzakelijke aanvulling eerst na de balansdatum heeft plaats gevonden;

dat het te dezen immers enkel betreft een voorziening rechtstreeks voortvloeiende uit een voor de berekening van de winst op de goederenomzet gekozen stelsel....”.

De Hoge Raad onderstreept hier in wezen dat de wet de ook op andere punten waarneembare sprong gemaakt heeft van de statische vermogensbalans naar de dynamische winstbepalingsbalans. Als algemene regel zou hier dus uit te putten zijn de stelling, dat elke post op de fiscale balans, welke voortvloeit uit een naar goed koopmansgebruik opgestelde winst- en verliesrekening, fiscaal moet worden aanvaard. Deze laatste is de onafhankelijk variabele, de balans de afhankelijk variabele. We mogen overigens niet vergeten, dat deze stelling uitzondering lijdt, o.a. t.a.v. de „bedrijfsmiddelen”, de duurzame produktiemiddelen, omdat daar uitdrukkelijke wettelijke binding van de afschrijving aan de historische kostprijs is gegeven.

Duidelijk is, dat de Hoge Raad de complete ijzeren voorraadtheorie sanctioneerde op grond van haar *doelstelling*. Zou de Hoge Raad ook andere stelsels, zoals de vervangingswaardeleer, die in hoofdlijn dezelfde doelstelling hebben, niet eveneens aanvaarden? Het is eigenlijk niet goed in te zien, waarom de Raad het niet zou doen, nu immers de invloed op de balans blijkbaar geheel uit het gezichtsveld is verdwenen, en de doelstelling zo op de voorgrond is gesteld. Met name zou een vereenvoudigde vervangingswaardeleer, nl. met afboeking van prijsverschillen één maal per jaar, genade moeten vinden; dan immers is er geen wezenlijk verschil meer met het vervangingskoopstelsel.

Ondanks de onderhavige verstrekkende uitspraak doemen er toch nog vele vragen op, vooral technische, welke echter direct de rechtsgelijkheid raken. De ijzeren voorraadtheorie is eenvoudig toe te passen zolang het gaat om hoeveelheden in begin- en eindbalans voorkomende *identieke goederen*, of, zoals de Hoge Raad het uitdrukt, „soortgelijke of soortverwante”. Bij voorraden basisgrondstoffen doen zich daarbij geen moeilijkheden voor, maar zodra men nadert tot industriële verwerking en tot halffabrikaten en gereede produkten, melden de moeilijkheden zich aan.

Technische vooruitgang, smaak en mode zijn oorzaak, dat de produkten in de industrie en handel in technisch opzicht vaak ingrijpend veranderen. Dan kan zich de

situatie voordoen, dat de goederen in begin- en eindvoorraad niet meer identiek zijn. Is er dan sprake van liquidatie van de basisvoorraad – gepaard gaande met een winstberekening van de gedaante: opbrengst-vaste basisprijs –, gevolgd door een nieuwe investering in voorraden, welke tegen kostprijs (of lagere marktprijs) op de balans opgevoerd moeten worden? Hoop en vrees vervult de economische lezer van het arrest.

Vrees, omdat de Hoge Raad uitdrukkelijk verwerpt, dat het vaste-waarde-stelsel kan worden toegepast op de normale voorraden „voor zover zij in het bedrijf dezelfde functie vervullen als de voorraden per de aanvang van genoemd boekjaar, ongeacht hun technische aard”. In deze formulering ziet de Hoge Raad „geen voldoende beperking.... met betrekking tot de omvang en de aard van de voorraad, welke naar de vaste basisprijs mag worden gewaardeerd”.

Hoop, omdat *volkomen* identiteit blijkbaar ook niet wordt geëist, want naast de zojuist gegeven negatieve uitlating is er ook een positieve, die zegt, dat het vaste-waarde-stelsel „slechts mag worden betrokken op een voorraad die wat betreft de aard der goederen.... soortgelijk althans soortverwant is aan de normale voorraad...”. In hoeverre is er in de praktijk sprake van soortgelijk althans soortverwant? Beperkte interpretatie houdt het gevaar in, dat slechts een kleine groep toevallig bevoorrecht het recht krijgt om fiscaal het doel van de ijzeren voorraadtheorie te verwezenlijken, nl. het buiten de belastbare winst houden van waardeinstijgingen van de (normale) voorraad.

De vrees heeft de overhand, maar zij, die te maken hebben met opeenvolgende balansvoorraden, die niet uit volkomen „soortgelijke althans soortverwante” goederen bestaan, kunnen wellicht enige moed putten uit de ontwikkeling in Amerika t.a.v. het lifo-stelsel. De technische uitvoering daarvan eist eveneens confrontatie van hoeveelheden goederen in begin- en eindvoorraad, teneinde vast te stellen, of er zich een voorraadtoeneming dan wel een voorraaddaling voordeed, en ook daar deed zich de vraag voor in hoeverre deze goederen identiek moesten zijn. Het in 1938/1939 in de Amerikaanse wet verankerde lifo-stelsel werd door de Administratie even beperkt uitgelegd als, naar te vrezen is, de Hoge Raad bij ons de ijzeren voorraadtheorie interpreteert. Vooral van de zijde der „retail-stores” — extreem voorbeeld van voortdurende en onvermijdelijke verbreking van de identiteit van een groot assortiment goederen in begin- en eindvoorraad — werd grootscheeps tegen deze beperkte visie geageerd. Men stelde er een bredere visie tegenover: de „dollar value method”, welke tenslotte in 1947 door de Amerikaanse rechter werd aanvaard. De confrontatie van begin- en eindvoorraad, teneinde vast te stellen of er een voorraadsurplus dan wel een -tekort was, geschiedt volgens deze methode niet meer in hoeveelheden, maar in geldbedragen, uitgedrukt in „dollars of investment in inventory at a fixed price level”. In feite betekent de methode, dat men door middel van zeer specifieke prijsindexcijfers vaststelt in hoeverre er sprake is van voorraadtoeneming of voorraaddaling, waarna in geval van een surplus de in „dollars at fixed price level” berekende stijging van de voorraad weer wordt omgekeerd in „current dollars”.

Het zou ons te ver voeren hierop nader in te gaan. Voldoende zij hier te stellen, dat de rechtsgelijkheid bij de belastingheffing, nu de ijzeren voorraadtheorie eenmaal is erkend, eist, dat het gebied van toepassing niet te zeer wordt beperkt op grond van zuiver technische

(Advertentie)

AMSTLEVEN

Levensverzekering

BUREAU VOOR PERSONEELVERZEKERING

criteria, die economisch irrelevant zijn. Is eenmaal deze eis erkend, dan biedt het recept van de (vereenvoudigde) vervangingswaardeleer meer uitzicht dan dat van de ijzeren voorraadtheorie, omdat daarbij eenmaal „gereserveerde” waardeinstijgingen niet tot winst kunnen wederkeren anders dan in negatieve zin, nl. ter compensatie van „verliezen” door waardedaling van de voorraad. Bij met de ijzeren voorraadtheorie verwante stelsels blijft altijd het probleem bestaan, hoe gehandeld moet worden in geval van „voorraadliquidatie”, omdat een stevige prijsverschillen de concrete voorraad en „gereserveerde” prijsverschillen geacht wordt te bestaan. Tenzij men, evenals in de Verenigde Staten, overstapt naar de „dollar value method”. Het probleem wordt dan echter verplaatst naar de constructie van de te hanteren indexcijfers, en dan doet zich heel gauw de vraag voor, of men niet dreigt te verdwalen tussen de „specifieke” vervangingswaarde en de „algemene” vervangingswaarde. Opgemerkt zij nog, dat belastingplichtige uit het arrest gesteld heeft, dat „de herleiding tot genoemd prijspeil (per de aanvang van het boekjaar 1949/1950) geschiedt zonedig, hetzij voor de gehele, hetzij voor een gedeelte van de voorraad, met behulp van (gewogen) indexcijfers”. Uit het arrest blijkt verder niet, wat de Hoge Raad denkt van het gebruik van indexcijfers, al heeft de Raad de behoefte aan indexcijfers dan ook ingeperkt door minstens een vrij belangrijke mate van identiteit van de goederen in begin- en eindvoorraad te verlangen. Dit wat betreft de aard van de goederen.

Een andere bron van moeilijkheden kan schuilen in de grootte van de ijzeren voorraad. Theoretisch volkomen juist ziet de Hoge Raad — in tegenstelling tot belastingplichtige in het aan het oordeel van de Raad onderworpen geval — de grootte van de ijzeren voorraad niet als voor altijd vaststaande, maar dynamisch. De Raad eist immers:

1e. „dat, indien te eniger tijd blijkt, dat belanghebbende met het aanhouden van een vaste voorraad als bij het begin van het boekjaar 1949/1950 normaal was niet kan blijven volstaan en mitsdien de normale voorraad wordt vergroot, de hoeveelheid goederen, waarmede de nieuwe vaste voorraad die per 1 mei 1949 overtreft, blijvend waardeert op de aanschafkosten in het jaar van vergroting (of op de lagere marktwaarde op de balansdatum) 1);

2e. dat, indien te eniger tijd blijkt, dat met een mindere vaste voorraad dan bij het begin van het boekjaar 1949/1950 normaal was kan worden volstaan en derhalve de normale voorraad wordt verkleind, de waardering naar het prijspeil van 1 mei 1949 slechts mag worden betrokken op de verkleinde normale voorraad, terwijl wat betreft het surplus bij verkoop tegen hogere prijzen het prijsverschil als winst in aanmerking wordt genomen”.

Ziedaar twee spelregels, die duidelijk zijn in principe, al kan men ten aanzien van de tweede nog vragen, of de berekening van het bij de winst te voegen prijsverschil

(1) Deze zin wekt de indruk, dat bij prijsdaling beneden de vaste basisprijs de gehele normale voorraad tegen deze lagere prijzen mag worden gewaardeerd.

bij verkoop van de wellicht uit meerdere „jaarlagen” met verschillende prijzen bestaande surplusvoorraad moet worden berekend op „fifo”- dan wel op „lifo”-basis. Het ligt niet in de lijn der ontwikkeling, dat hiervoor „first in-first out” zou moeten gelden. De vraag, hoe groot de normale voorraad wel mag zijn, is belangrijk, en het ligt voor de hand dat zich hier een belangen-tegenstelling tussen fiscus en belastingplichtige kan voordoen. De laatste heeft in principe belang bij een zo groot mogelijke ijzeren voorraad.

Is de ijzeren voorraad objectief te bepalen? Het moderne bedrijfsbeleid heeft na de dertiger jaren al zoveel oefening gehad in de budgeteringstechniek, dat de factoren, welke de steeds benodigde (= ijzeren) voorraad beheersen, bekend zijn. Er is zelfs een formule, welke door meerdere (Duitse) schrijvers wordt vermeld en voor grondstoffen bijv. als volgt is weer te geven:

$$I \text{ Ijzeren voorraad} = D \left(\frac{L}{2} + V + T \right)$$

waarin D = dagverbruik, L = levertijd in dagen, V = voorzichtigheidsmarge en T = duur productieproces.

Deze formule bevat technische naast economische factoren. Het is duidelijk, dat bepaling van het dagverbruik de meeste moeilijkheden biedt. Dit immers mag men stellig niet nemen als technisch maximaal: met economische factoren moet men eveneens rekening houden. Deze zijn onderhevig aan conjuncturele en structurele veranderingen, waarbij dan nog bedacht moet worden, dat elk bedrijf zijn eigen specifieke conjunctuur-, „cyclus” (indien we daarvan nog mogen spreken) volgt en onderhevig is aan zijn eigen structurele veranderingen. Daarom zijn algemene maatstaven niet te geven; het ondernemersoordeel moet wel de doorslag geven. De fiscus kan de overige factoren in de formule wel enigermate beoordelen, doch de vraag, hoe groot het dagverbruik gesteld moet worden, kan een bron van meningsverschil geven. Opgemerkt zij nog, dat ook de vervangingswaardeleer zich niet kan onthouden van een oordeel over de vraag, hoe groot de voorraad benodigde voorraad moet zijn; de ijzeren voorraadtheorie biedt hier dus geen extra moeilijkheid ten opzichte van de vervangingswaardeleer.

Resumerend is te concluderen, dat het arrest bijzonder belangrijk is, omdat een *consequente* methode tot eliminering van waardeveranderingen van de normale voorraad bij de winstberekening genade gevraagd heeft. Het is echter te hopen, dat de Hoge Raad verder nog wegen zal weten te vinden om economisch niet goed te verdedigen beperking van de toepassing tot het eenvoudige geval van volkomen identieke goederen in begin- en eindvoorraad te voorkomen. Zou dat niet mogelijk zijn, dan bestaat het gevaar, dat met het arrest een groep van fiscaal bevoorrechte ondernemingen geschapen is, hetgeen en economisch en juridisch ten eerste te betreuren zou zijn.

Rotterdam.

R. BURGERT.

De synthetische rubberindustrie in de Verenigde Staten

(I)

Inleiding.

Op 18 november 1953 werd de gehele synthetische rubberindustrie der Verenigde Staten publiekelijk ten verkoop aangeboden. Op die dag verscheen nl. in een groot aantal Amerikaanse kranten en naderhand ook in vele zakenbladen een desbetreffende advertentie, waarin de „Rubber Producing Facilities Disposal Commission” alsof het een bal betrof, de „invitations for a proposal” opende.

Men zal in de economische geschiedenis wel ver moeten zoeken om een voorbeeld te vinden dat met deze gebeurtenis kan wedijveren. Het ging hier immers niet alleen om een zaak van grote omvang (de oorspronkelijke investeringen beliepen \$ 700 mln.) maar meer nog om de consequentie van een principiële beslissing. Een industrie, die eenmaal onder de dwang der oorlogsomstandigheden als staatsbedrijf was opgebouwd, werd nu de „private enterprise” in de schoot geworpen, hoewel zij zowel politiek als economisch voor vele regeerders in andere landen als een begerenswaardig socialisatie-object had kunnen lijken.

Sinds die gedenkwaardige novemberdag zijn nu twee jaar harde arbeid van genoemde overdrachtscommissie en een aantal andere regeringsorganen verlopen. De overdracht van de synthetische rubberindustrie is praktisch tot stand gebracht en er is nu, bij het begin van 1956, nog slechts één bedrijf over, t.w. de incurante fabriek te Institute, waarvan het lot nog niet is bezegeld.

Alle verkoopcontracten, welke de overdrachtscommissie na flattering door de „Attorney General” het Congres heeft voorgesteld, zijn door hem aanvaard. Men kan dus zeggen, dat de Regering geslaagd is in de uitvoering van haar plan. In wezen was dit plan een correctie op de economische structuur zoals deze naar Amerikaanse opvattingen behoort te zijn bij een juiste taakverdeling tussen de overheid en het particuliere bedrijfsleven.

Al is het misschien nog een beetje vroeg om dit nu reeds te lanceren, zouden wij toch de vraag willen stellen: zijn de Verenigde Staten werkelijk met de overdracht geslaagd?

Beantwoording is niet eenvoudig en men kan de zaak van tweeërlei kant bezien. De ene is die van de geïnteresseerde in alles wat op de in geding zijnde grondstof rubber betrekking heeft. De andere is die van de belanghebbende theoreticus en practicus in economische problemen, die wel eens wil zien wat er terecht komt van zulk een ingrijpend experiment van désocialisatie en tegelijkertijd van — en dat is de pointe! — *de bewuste poging tot het scheppen ener vrije markt.*

Voor een redelijk verantwoorde beoordeling is het van belang, dat men de materie waarover het hier gaat, althans in grote trekken kent. Wij zullen daarbij ook op de ten dele welbekende geschiedenis van de Amerikaanse rubberindustrie terugrijpen.

Geschiedenis der staatsindustrie ¹⁾.

In juni 1940, kort nadat zij reeds een groot kwantum katoen tegen natuurrubber met de Britten geruild had, verklaarde de Amerikaanse Regering rubber tot een

„strategic and critical material”. De daartoe gevormde „Rubber Reserve Co.” werd belast met verwerving en beheer van natuurrubbervoorraden. In deze taak werd zij spoedig gesteund door de machtiging om als exclusief inkooporgaan der Verenigde Staten op te treden. Dit betekende dat zij niet alleen voor de behoefte van de Staat (dus voornamelijk voor militair gebruik) maar ook voor de civiele consumptiebehoeften alle aankopen regelde. Uiteraard geschiedde dit laatste vooral om het particulier verbruik, al naar de omstandigheden daartoe noopten, te beperken want men had zich nl. het ambitieuze doel gesteld een voorraad van 1.200.000 long tons te vormen. Die voorraad stond destijds gelijk aan twee jaren normaal verbruik. Het was echter te laat. De Japanse aanval op Pearl-Harbour en vervolgens de overheersing van Malakka, Nederlands-Indië en omliggende gebieden, welke gezamenlijk 90 pCt. van de wereldproductie aan natuurrubber leverden, plaatsten de Verenigde Staten in een bijzonder precaire positie.

Aan de ene kant nam de behoefte aan rubber voor banden en mede voor vele andere belangrijke industriële toepassingen sterk toe. Aan de andere kant werd de aanvoer tot een fractie der normale teruggebracht.

Met de voorraad was men nauwelijks voor de helft geslaagd. Uiteraard werd het civiele verbruik rigoureuus beperkt. Dit proces werd in belangrijke mate vergemakkelijkt door de technisch snel te verwezenlijken opvoering der productie van regeneraat, die zeker voor 90 pCt. uit afgedankte autobanden werd gewonnen.

Maar ten slotte waren zowel de verbruiksbeperkingen als de compensatorische regeneraatproductie, lapmiddelen. Regeneraat kan alleen worden voortgebracht bij de gratie van de voortdurende productie resp. consumptie van het generaat en de omzetten van dit laatste verminderden snel. De verbruiksbeperkingen van nieuwe rubber zomede een steeds hoger percentage regeneraat in de eindprodukten hadden zowel kwantitatief als kwalitatief ongunstige effecten. Het bandenverslindend motorisch transport kwam in gevaar, en juist door zijn dominerende plaats in de economische machinerie van Amerika ook zijn totale produktiviteit.

Zonder overdrijving kon men vaststellen, dat Amerika's potentie als oorlogvoerende mogendheid in het geding was. Vandaar dat allerwege naar andere middelen werd gezocht. Men heeft, in de voetsporen van Ford I tredend, gedacht aan hernieuwing van de natuurrubbercultuur op het westelijk halfmond. Maar ook al slaagden Heveaanplantingen in Centraal- en Zuid-Amerika, men zou te lang op de opbrengsten moeten wachten.

Andere rubberhoudende gewassen die op korte termijn kunnen produceren, zoals guayule, beloofden evenmin succes. Niets lag daarom meer voor de hand dan dat men (zoals sinds vele jaren reeds door Bernard Baruch was bepleit) dezelfde weg insloeg die vóór de oorlog de Sowjet Unie resp. Duitsland waren opgegaan om met hulpbronnen in eigen land stoffen ter vervanging van natuurrubber te produceren. In mei 1941 legde de Regering aan de Rubber Reserve Corporation de verantwoordelijkheid op voor de ontwikkeling ener synthetische rubberindustrie.

Aanvankelijk werden vier fabrieken gebouwd met een gezamenlijke capaciteit van 40.000 ton. Begin juni 1942

¹⁾ Voor uitvoerige gegevens hierover zie „Synthetic Rubber, recommendations of the President”, januari 1950, hfdst. II; naar zijn samensteller bekend als het Steelman-rapport.

werd het programma uitgebreid voor een produktie van 400.000 ton. Enige maanden later (na de val van Singapore) werd het plan vergroot tot 800.000 ton. Een speciale commissie werd in het leven geroepen om al die maatregelen te adviseren, die genomen dienden te worden om dit laatste grootscheepse programma met goed gevolg uit te voeren.

Al tegen het einde van 1943 was de produktie van noemenswaardige kwanta op gang gebracht. Bij het aflopen van de oorlog, juist toen de regeneraatproduktie over het verwachte hoogtepunt heen was, was de synthetische rubberindustrie tot volle ontplooiing gekomen. Niet zonder trots is van Amerikaanse zijde opgemerkt, dat met haar „home made” produkt een hoger verbruikersniveau was bereikt dan vroeger ooit met natuurrubber verkregen. In 1945 bezaten de Verenigde Staten dus metterdaad een industrie, geheel door de Staat gefinancierd en beheerd, welke dit land in theorie van natuurrubber onafhankelijk had gemaakt.

Wat de financieel-economische zijde van dit project betreft had de Regering alles zelf gedaan: verstrekken der geldmiddelen, planning van de aanloop en bepaling der capaciteit, regeling van de produktie, de inkoop en de verkoop, vaststelling der verkoopprijzen en overige leveringscondities, reglementering ook van het verbruik, administratie van alle beheersdaden en ten slotte ook de gehele controle.

Eén aspect echter was aan de particuliere industrie overgelaten, nl. het werk zelf: de technische ontwikkeling der synthetische rubbertypen, de ontwikkeling van de produktie op grote schaal en de regelmatige exploitatie der bedrijven. In de technische ontwikkeling der verschillende typen had de particuliere industrie een belangrijke steun door de „pooling” van octrooien en de know-how, waartoe onder de druk van de Regering was overgegaan. In feite werd dus in technisch opzicht de staatsindustrie gedreven door een aantal als zetbaas fungerende private ondernemingen.

Motieven tot verkoop.

Zodra de oorlog voorbij was, stelde de praktijk die capaciteit tot zelfvoorziening in een ander licht. Zowel technisch, economisch als politiek kleefden aan de synthetische rubberindustrie dusdanige bezwaren, dat voortzetting der exploitatie allermindst voor de hand lag.

a. De geringe kwaliteit.

De kwaliteit der verschillende typen „general purpose rubber” was verre van volmaakt. Dit bleek wel duidelijk toen de natuurrubber weer in grote kwanta werd aangevoerd en de concurrentiestrijd tussen deze twee grondstoffen opleefde.

In de periode van 1946-1950 heeft de synthetische rubber voortdurend een prijsvoorsprong gehad op natuurrubber. Niettemin liepen de omzetten in die jaren met grote sprongen terug. De produktie, die in 1946 nog bijna 700.000 ton beliep, was in drie jaren tijd tot de helft verminderd. De verminderde kooplust zomede de overweging dat de Staat zijn oorlogsindustrie langzaam aan maar weer moest oprollen, hebben gedeeltelijk stillegging en gedeeltelijk liquidatie van de synthetische rubberindustrie bewerkstelligd.

Tot 1950 waren 18 fabrieken verkocht met een gezamenlijke aanschaffingswaarde van \$ 165 mln. tegen de liberale verkoopsom van \$ 57 mln. (dus 35 pCt. der investeringskosten):

Hoofdzakelijk betrof het hier fabrieken van ondergeschikte betekenis (zoals voor de toelevering van diverse chemicaliën, die men ook elders kon verkrijgen) of om bedrijven zonder specifieke betekenis voor de rubberproduktie, zoals die voor de fabricage van styreen, welbekend in de particuliere kunststoffenindustrie. Onder de afgestoten bedrijven bevonden zich voorts een omvangrijke (maar zeer kostbaar producerende) alcohol-butadien fabriek en een copolymeerbedrijf. Dit laatste, een fabriek te Louisville, werd als overtollig beschouwd voor strategische doeleinden. Het mocht na verkoop niet meer voor de produktie van GR-S rubber worden gebruikt, tenzij de Regering hiertoe speciale toestemming zou verlenen of indien één of meer andere GR-S bedrijven voor particuliere exploitatie zouden worden vrijgegeven.

In theorie bestaat dus nu de mogelijkheid dat deze fabriek alsnog voor de synthetische rubberfabricage wordt ingeschakeld.

De Amerikaanse Staat behield dus voorshands op één na alle copolymeerbedrijven. Naar gelang de animo om synthetische rubber te verwerken verminderde, werden sommige van deze fabrieken gesloten. Het conflict in Korea bracht echter een snelle wending. Een tien jaren oude historie werd herhaald: de Regering hervatte de aankopen van natuurrubber ter verhoging harer voorraden; zij beperkte het civiel gebruik van de tropische grondstoffen en legde gelijktijdig een verwerkingsplicht op ten aanzien van de synthetische rubber, terwijl de stilgelegde bedrijven logischerwijze weer werden geopend.

b. De verliesgevende produktie.

Door de synthetische rubberindustrie werden aanvankelijk zeer grote verliezen geleden. In de eerste drie jaren, dat zij op toeren kwam, bedroeg het verlies volgens officiële opgave rond \$ 195 mln.; in de jaren, volgende op deze periode van 1943-1946 waren weliswaar winsten behaald, maar getoetst aan commerciële normen zou men zeker niet van rentabiliteit mogen spreken. Dat men zich het gebrek aan rentabiliteit wel had gerealiseerd, blijkt uit het advies in 1946 van de „Interagency Policy Committee on Rubber”, waarin voorgesteld werd voortzetting der produktie van synthetische rubber op een niveau van tenminste 1/3 van het totale jaarlijks gebruik „regardless of cost”. Door het afstoten der duurst producerende bedrijven is geleidelijk de rentabiliteit der resterende industrie verbeterd.

c. De scherpe contrasten tussen debiteur- en crediteurlanden.

De zelfvoorziening der Amerikaanse markt voor rubber stond gelijk aan onthouding van een der belangrijkste mogelijkheden voor Zuid-Oost Azië om uit verkopen harer produkten als consument in dollargebieden op te treden. De Amerikaanse Regering was zich blijkens hoofdstuk I van het Steelman-rapport, waarin het „framework” van de nationale rubberpolitiek werd besproken, van deze noodzaak van de handel met Zuid-Oost Azië zeer wel bewust.

d. De politieke zijde der controversen met natuurrubber.

Deze politieke aspecten sluiten ten nauwste aan bij sub 3 genoemd handelsmotief. Niet alleen betekende het eventuele verlies van de Amerikaanse markt voor de Aziatische producenten beperking van haar afzet, maar bovendien bracht dit met zich het gevaar van prijs-

afbrokkeling in de overige verbruiksgebieden. Het prijsniveau van natuurrubber is tot de Korea-crisis inderdaad uitzonderlijk laag geweest indien men dit vergelijkt met het prijsverloop van de voornaamste andere grondstoffen op de wereldmarkt. Daardoor ontviel aan landen als Malakka en Indonesië de financiële steun voor het intern economische bestel, met alle politieke gevaren van dien. „National security would be ill-served, however”, aldus Steelman, „if developing synthetic rubber we impoverish natural rubberproducing countries and thus make them more susceptible to propaganda adverse to interests of the US”²⁾.

e. De betwistbare strategische noodzaak van een staatsindustrie.

In de talrijke economische beschouwingen der laatste jaren is dit punt bij de behandeling van het overdrachtsplan wel het belangrijkste geweest.

In 1942 immers was de Staat begonnen met het opzetten van een synthetische rubberindustrie omdat men meende dat alléén de Staat de voorziening van een zo belangrijke grondstof zou kunnen waarborgen.

Het feit, dat men in Amerika met de productie van synthetische rubber op grote schaal aanvankelijk nog geen ervaring had en hiervan zowel wat rentabiliteit als continuïteit betreft voorshands grote risico's verwachtte, kan als oorzaak beschouwd worden dat de particuliere industrie zich tegen deze activiteit door de Staat niet verzette. Hier kwam bij, dat van het begin af als „understatement” gerd, dat de Staat zich na de oorlog uit het bedrijf zou terugtrekken.

Zoals dat vaak met ongeschreven opinies gaat, bleken, toen het na de oorlog op concretisering kwam, de meningen verdeeld; met name aan democratische zijde hield men vast aan de gedachte, dat strategische noodzaak met staatsexploitatie samenging. De particuliere industrie en haar republikeinse pleitbezorgers beweerden echter, dat het één bepaald niet het ander insloot. Men verwees daarbij naar de vliegtuig- en automobiellindustrie die voor de bewapening toch ook zulke zeer essentiële diensten bewezen had zonder dat daar van enig principieel staatsingrijpen sprake was.

De grootste grief hadden per slot van rekening de „operators”, de zetbazen zelf, die onvermoeid wezen op hun technische prestaties. Zij immers hadden, al of niet met buitenlandse (vooral Duitse!) medewerking, de typen „general purpose rubber” en latex zomede de uiteenlopende „specials” in hun researchlaboratoria en in hun proeffabrieken ontwikkeld. Zij ook hadden ten slotte de grote stappen ondernomen van het proefbedrijf naar de regulaire industrie. Alleen zij hadden zich in staat getoond om te doen wat achteraf als staatswerk werd geclaimd. Hoezeer men intussen na uitvoerige „hearings” tot een andere opinie is gekomen, bleek wel uit een gesprek, dat de overdrachtcommissie tijdens de Formosa-crisis in januari 1955 met de pers had. De journalisten vroegen nl. of de plannen te de verkoop van de synthetische rubberindustrie nog zouden doorgaan indien de Formosa-affaire tot oorlog zou leiden. Het antwoord luidde kortweg „ja”³⁾.

Reeds in 1945 werd een „Policy Committee” benoemd

om o.a. de overdrachtskwestie te bezien. Het principe van de verkoop werd geregeld in de „Public Law 469”, bekend als de Rubberwet van 1948.

Na langdurig onderzoek, onder leiding van de Republiek Paul W. Shafer, werd ten slotte de „Disposal Act” ontworpen, welke na enige amendementen op 7 augustus 1953 werd aangenomen.

De voorwaarden.

De President installeerde een driemanschap van, naar men mocht aannemen, hoogst bekwame en integere outsiders in de overdrachtcommissie. Het waren Holman D. Pettibone (een bankier) als voorzitter, Leslie R. Rounds (president der Federal Reserve Bank) als vice-voorzitter en Everett R. Cook (firmant van een grote katoenhandel) als lid. Deze commissie had tot taak alle werkzaamheden te verrichten en te leiden die voorafgingen aan de verkopen zoals deze ten slotte door de Volksvertegenwoordiging zouden moeten worden bekrachtigd.

In feite stond de Commissie voor een gigantische opdracht want ten aanzien van de keuze der kopers en van de te stellen verkoopvoorwaarden moest in hun totaliteit aan drie voorwaarden worden voldaan⁴⁾.

1e. De nationale veiligheid mocht door de overdracht niet in gevaar worden gebracht. De Rubberwet van 1948 had als norm voor deze veiligheid gesteld een minimum-productie-capaciteit van 200.000 ton 's-jaars voor de gewone GR-S typen. De minimum-productie en -consumptie diende om de ervaring in vervaardiging en verwerking gaande te houden, de minimum-capaciteit diende om in geval van nood op eigen produkt te kunnen drijven.

Het capaciteits-maximum voor GR-S is naderhand teruggebracht op 500.000 ton GR-S, welke norm in de „Disposal Act” werd overgenomen.

2e. Een markt van vrije concurrentie moest worden geschapen. De concentraties en combinaties, welke door de overdracht konden ontstaan, mochten niet zodanig zijn, dat daarmede monopolistische posities werden verkregen. Voor normatieve beschrijving van deze eisen kon de commissie steun zoeken in de anti-trust wetten en hun jurisprudentie.

3e. De verkoopvoorwaarden moesten naar redelijkheid en rechtvaardigheid worden gesteld.

De redelijkheid betreft het niveau der verkoopprijzen der fabrieken. Deze mochten zeker niet als gelegenhedskoopjes van de hand worden gedaan. Terecht duchtte de Regering de kritiek in het Congres dat door de overdracht gegadigden cadeaux in handen werden gespeeld, die per slot van rekening door de Amerikaanse burgers werden betaald.

De rechtvaardigheid betreft de gelijkheid in de normen voor de gegadigden onderling. Voorkomen moest worden dat prijzen of bijkomende condities voor koper A kennelijk aantrekkelijker uitvielen dan voor koper B. In wezen speelde in deze eis van „equity” ook de vrees voor monopolistische bevoorrechtiging mee.

Voorburg.

Drs. J. C. GERRITSEN.

²⁾ Steelmanrapport, loc.cit., blz. 19.

³⁾ H. C. Bugbee: „The Disposal Commission Report”, Natural Rubber News, ebruari 1955.

⁴⁾ Voor uitvoerige beschouwingen hierover zie: Reconstruction Finance Corp., „Program for disposal to private industry of government-owned rubberproducing facilities” (1953), Washington. D.C.

INGEZONDEN STUKKEN

Belastingvrije conjunctuurreserves voor het bedrijfsleven

Drs. H. H. de Klerk te Wassenaar schrijft ons:

Het voorstel van Prof. Dr. H. J. Witteveen inzake een belastingvrije conjunctuurreserve in „E.-S.B.” van 22 februari jl., waarvan ik met belangstelling heb kennis genomen, geeft mij aanleiding tot het maken van de volgende opmerkingen.

Prof. Witteveen stelt voor om de conjunctuurreserve in het jaar, dat deze wordt geïnvesteerd, af te schrijven op de kostprijs van de nieuwe kapitaalgoederen. De consequentie hiervan is, dat voor het bedrag van deze reserve alleen uitstel van de betaling van belasting wordt bereikt en dat van een *belastingvrije* reserve derhalve geen sprake is. Het feit immers, dat de reserve als een eerste afschrijving moet worden gebruikt, betekent, dat het totaal van de afschrijvingen op de betreffende kapitaalgoederen in de latere jaren dienovereenkomstig kleiner en de belastbare winst in deze jaren derhalve dienovereenkomstig groter wordt. Inderdaad schuilt ook in een uitstel van de belastingbetaling een zekere aantrekkelijkheid — ook de regeling inzake de vervroegde afschrijvingsmogelijkheid steunt hierop — doch niettemin rijst de vraag of het voorgestelde systeem voor de ondernemers dan wel voldoende aantrekkingskracht bezit om hiervan op enigszins belangrijke schaal gebruik te maken. De enige werkelijke belastingverlaging schuilt voor hen immers slechts in de „extra” belastingverlichting ter grootte van de in totaal ontvangen belastingreductie, welke tijdens het bestaan van de reserve als een soort rentevergoeding is gegeven.

Wat betreft de grootte van deze extra-belasting-ver-

lichting is het mij bovendien niet duidelijk waarom deze verband moet houden met de periode, gedurende welke de reserve heeft bestaan. Voor het gemiste rendement over het in de geblokkeerde reserve gestoken kapitaal krijgt de ondernemer immers in de vorm van de jaarlijkse belastingreductie ad 4 pCt. van de aanwezige reserve reeds een compensatie.

Naschrift.

Het is op zichzelf juist, dat de *belastingvrijstelling* — te onderscheiden van het *belastinguitstel* —, die het door mij uitgewerkte plan voor een belastingvrije conjunctuurreserve biedt, beperkt is tot de jaarlijkse aftrek van 4 pCt. en de extra-verlichting, die gelijk is aan het totaal van de al bereikte jaarlijkse reducties. Deze belastingvrijstelling moet men echter niet te gering achten. Zij kan na twaalf jaar tot 100 pCt. oplopen; en wil men de jaarlijkse 4 pCt. als een rentevergoeding beschouwen, dan loopt de extra-verlichting toch op tot 50 pCt.

Waarom moet deze extra-verlichting evenredig zijn met het aantal jaren dat de reserve heeft bestaan? Het offer, dat de ondernemer door een reservering brengt, bestaat in het rendement, dat bij een eventuele investering *jaarlijks* zou zijn bereikt. De jaarlijkse belastingaftrek van 4 pCt. zal daarvoor in het algemeen geen *voldoende* compensatie zijn. Het is om deze compensatie te vergroten, dat ook de beloning vóór de ondernemer bij gebruik van de reserve in de laagconjunctuur: de extra-belasting-verlichting met het aantal verlopen jaren evenredig moet zijn.

Rotterdam.

Prof. Dr. H. J. WITTEVEEN.

Alcohol en verkeer

Mr. Dr. F. Hollander te Amsterdam schrijft ons:

Het ietwat polemisch gestelde artikel van de heer Drs. H. Hoelen, „Alcohol en verkeer”, in no. 2028 van „E.-S.B.” lokt tegenspraak uit. Niet, omdat het weinig zin lijkt te hebben in een wetenschappelijk blad tegen geschrijf in de dagbladpers in het krijt te treden, maar wel vanwege de m.i. eenzijdige, c.q. onvoldoende argumentatie, waaraan het artikel mank gaat; waarbij ik daarlaet, dat de auteur de schijn wekt een ingezonden bijdrage in het Nederlands Juristenblad te identificeren met „de juridische vakpers”.

In de eerste plaats heb ik het oog op de ten tonele gevoerde $1\frac{1}{2}$ pCt. en 0,2 pCt., getallen welke respectievelijk te Amsterdam en te 's Gravenhage berekend zijn over 1954 voor hen, te wier aanzien bij verkeersongevallen alcoholgebruik door de politie geconstateerd werd. Met deze zelfde getallen is uitvoerig geargumenteed van de zijde van de K.N.A.C. en haar adviseurs, terwijl hun twijfelachtige waarde, naar ik meen, vrij afdoende op een kort geleden gehouden openbare vergadering van de Wiardi Beckman Stichting in het licht gesteld is.

Verder heeft enige verbazing mij aangegrepen, toen ik de juridische beschouwingen van de heer Hoelen las. Waarom de letterlijke tekst van art. 26 Wegenverkeerswet aan de toch in overwegende mate economisch en

niet juridisch, dat is hier: strafrechtelijk, geschoolde lezers onthouden? Strafbaar wordt gesteld hij, die zodanig verkeert onder de invloed van het gebruik van alcohol houdende drank, dat hij niet geacht kan worden zijn motorrijtuig (of rijwiel etc.) naar behoren te besturen. Na lezing van de vorige zin moet ook de niet-jurist begrijpen, dat volstrekt onhoudbaar is de stelling van de heer Hoelen: „De daadwerkelijke bekwaamheid der delinquenten speelt in dergelijke gevallen geen rol meer: men wordt eenvoudig onbekwaam geacht wegens het verspreiden van een alcoholgeur, c.q. een bloedalcoholgehalte van $1\frac{1}{2}$ pro mille”; een feit is, dat de jurisprudentie juist ten enenmale tegengesteld is aan wat de schrijver hier als een vaststaand gegeven gelieft voor te stellen.

Toegegeven kan worden, dat het al dan niet geoorloofd zijn van het nemen van een bloedproef zonder toestemming van de delinquent (bedoeld zal zijn: de vermoedelijke verdachte) een twistpunt is. De heer Hoelen had hierbij behoren te vermelden: in theorie, want in Nederland worden alleen bloedproeven genomen met toestemming van betrokkenen. Maar in ieder geval is geen twistpunt, ook al wordt dat door schrijver geponeerd, of het resultaat van de bloedproef als wettig bewijsmiddel kan worden beschouwd. De jurisprudentie, ook van ons hoogste rechtscollege, laat hier geen twijfel. Vermoede-

lijk is de heer Hoelen op een dwaalspoor gekomen, doordat zo nu en dan (en ook kort geleden nog), iemand wordt vrijgesproken, niettegenstaande het alcoholgehalte van zijn bloed $1\frac{1}{2}$ pro mille of zelfs nog meer bedroeg; maar dat is nu juist geschied, omdat de rechter niet voetstoots aanneemt, dat zo iemand „eenvoudig onbekwaam” is „wegens het verspreiden van een alcoholgeur, c.q. een bloedalcoholgehalte van $1\frac{1}{2}$ pro mille” en dat heeft met de wettigheid van de bloedproef als bewijsmiddel niets te maken.

Ik begrijp, dat de heer Hoelen als econoom zich niet dagelijks inlaat met de problematiek van de generale en de speciale preventie en met kwesties betreffende de bestrijding van de criminaliteit, verkeerscriminaliteit daaronder begrepen. Maar dan zou hij ook verstandiger hebben gehandeld door in de laatste alinea van zijn

overigens vlot geschreven betoog zich niet te laten verleiden tot het uiten van een aantal kreten als: wederinvoering van de maximumsnelheid, aanstelling van een speciale verkeerspolitie, hoge geldboetes voor overtreders, over welk een en ander het laatste woord bepaald nog niet gezegd is.

En ten slotte geloof ik, dat in het toch lezenswaardige artikel op zijn minst verwezen had behoren te worden naar de uitvoerige literatuur over de bloedproef, waarbij allereerst gedacht kan worden aan Nederlandse auteurs als bijv. Prof. Froentjes en Dr. Nelemans, die als chemicus, resp. medicus wel enigszins andere opvattingen hebben dan Drs. Hoelen; de belangstellende lezers hadden dan ook zelf kunnen naslaan, welke waarde behoort te worden toegekend aan de onlangs te München genomen proef, waarop ook schrijver zinspeelt.

NASCHRIFT

In de eerste plaats zou ik willen bestrijden, dat het weinig zin heeft in een wetenschappelijk blad tegen geschrijf in de dagbladpers ten strijde te trekken. Zoals ik in mijn artikel duidelijk liet uitkomen, hebben onder invloed van allerlei perspublicaties en uitlatingen op congressen bij velen, ook bij personen uit overheidskringen, de wonderlijkste meningen post gevat omtrent het verband tussen alcoholverbruik en verkeersongevallen, meningen die dan steunen op cijfers welke het C.B.S. „wel eens ergens” gepubliceerd heet te hebben. Wanneer men nu op een dergelijk gefingeerd verband maatregelen gaat baseren die zowel de particulier als het bedrijfsleven treffen, heeft het wel degelijk zin in een wetenschappelijk blad, dat actuele problemen behandelt, op dergelijke methoden kritiek uit te oefenen.

Wat er tegen is om een „juichend” artikel over de te Vuren gevolgde toepassing der Drankwet in het Nederlands Juristenblad te kwalificeren als „bijval in de juridische vakpers”, ook al betreft het een ingezonden stuk, vermag ik niet in te zien.

Ten aanzien van de door mij vermelde percentages voor Amsterdam en Den Haag zij opgemerkt, dat ik zelf diep betreurt niet over landelijke cijfers te kunnen beschikken. Maar in elk geval zijn deze percentages, bekend gemaakt door officiële instanties zoals het Bureau van Statistiek te Amsterdam en de Haagse politie, te prefereren boven de door mij gesignaleerde gefingeerde cijfers variërende van 10 tot 80 pCt., en zeker zolang de officiële ambtelijke instanties ons aan geen betere cijfers kunnen helpen. Degenen die mijn voorstelling van zaken betreffende het beschikbare cijfermateriaal in twijfel trekken, kunnen zich ter nadere oriëntering tot het C.B.S. wenden. Zolang er via het C.B.S. geen betere cijfers dan de door mij genoemde en gedocumenteerde ter tafel komen meen ik opmerkingen, als zou „de twijfelachtige waarde” dier cijfers op een openbare vergadering der Wiardi Beckman Stichting „afdoende bewezen” zijn, rustig naast mij neer te kunnen leggen. Er is mij overigens gebleken dat het rapport over de verkeersveiligheid van de genoemde Stichting geen cijfers over het onderhavige verband vermeldt, terwijl een volledig verslag van de desbetreffende openbare vergadering nog niet beschikbaar is. Het wel gepubliceerde verslag in Het Parool, dd. 23 januari 1956, rept eveneens met geen woord over de betreffende cijfers. De K.N.A.C. kon mij desgevraagd een artikel ter hand stellen van Dr. F. H. Glastra Van Loon in het „Tijdschrift voor Sociale Geneeskunde” dd. 20 april 1956, waarin op blz. 203 gesproken wordt over cijfers voor Den Haag

in 1955, Amsterdam in 1953 en het hele land in 1951. Het laatstbedoelde cijfer stelt Dr. Van Loon op 0,7 pCt. en mogelijkwijs is tijdens de openbare vergadering der Wiardi Beckman Stichting dit cijfer aangevallen; het is in elk geval niet ontleend aan het C.B.S. Ik kan de waarde ervan niet beoordelen en heb het dan ook niet gebruikt.

Juridische beschouwingen heb ik voorts in het geheel niet gegeven; ik heb slechts summier beschreven wat er tegenwoordig in de praktijk geschiedt, zoals menigeen dat reeds aan den lijve heeft ondervonden, hetgeen mij bij informatie door verschillende autoriteiten werd bevestigd. Gesteld dus: de politie houdt om een of andere reden, niet wegens slecht rijden maar bijv. ter controle van de koplampen, een autobestuurder aan en krijgt dan de indruk, o.a. wegens het bespeuren van een alcoholgeur, dat de chauffeur onder de invloed verkeert. Wanneer de bloedproef nu een bloedalcoholgehalte van $1\frac{1}{2}$ pro mille of meer uitwijst dan zal deze man hoogstwaarschijnlijk worden gestraft, zoals mij door verschillende politie-autoriteiten uitdrukkelijk werd bevestigd. Ik houd vol, dat deze bestraffing dan niet gebaseerd zou worden op *daadwerkelijke* onbekwaamheid maar op onbekwaam *geacht* worden, in overeenstemming met artikel 26 van de Wegenverkeerswet. Hier hebben wij nu juist een typisch voorbeeld van een wetsartikel, dat niet gebaseerd is op een aangetoond kwantitatief verband tussen aantal verkeersongevallen en alcoholverbruik.

Wat de toestemming tot de bloedproef betreft zij opgemerkt, dat weigering ten ongunste van de verdachte wordt uitgelegd; de toevoeging „in theorie” lijkt mij dan ook overbodig. De Overheid is trouwens voornemens de bloedproef wel verplicht te stellen. Dat het, althans tegenwoordig, geen twistpunt meer uitmaakt of het resultaat van de bloedproef wettig bewijsmiddel is neem ik gaarne van de heer Hollander aan, maar dat versterkt alleen de belangrijkheid van de bloedproef. Typisch genoeg schrijft de heer Hollander zelf, dat „zo nu en dan” iemand wordt vrijgesproken ondanks een bloedalcoholgehalte van $1\frac{1}{2}$ pro mille of meer.

Waarom uitingen van het verlangen naar wederinvoering van de maximum-snelheid voor motorvoertuigen in de bebouwde kom, etc. als „kretten” worden gediskwalificeerd zal vermoedelijk wel menigeen ontgaan, ook de Kamerleden, die onlangs dit verlangen eveneens kenbaar hebben gemaakt. Dat over de kwestie der maximum-snelheid nog altijd het laatste woord niet is gezegd kan ik en kunnen met mij vele anderen alleen maar diep

betreuen, omdat dit m.i. dagelijks mensenlevens kost.

Ik heb inderdaad niet gewezen op de literatuur over de bloedproef, omdat ik in de veronderstelling verkeerde, dat de *twijfel* aan de waarde van de bloedproef als maatstaf vrij algemeen bekend is. Zou ik wel literatuur hebben genoemd dan bestaat er volstrekt geen reden om al te wijzen op de geschriften van voorstanders zoals Dr. Nelemans; dan zouden ook zijn aangehaald tegenstanders of twijfelaars zoals Dr. Glastra Van Loon, Prof. Dr. Otto Graf van het Max Planck Instituut voor Arbeidspsychologie te Dortmund, Prof. Dr. H. H. Kritzinger, Dr. Lippisch, Mr. Rutgers, Mr. Franquinet, etc.

Tenslotte nog dit. Mijn betoog in „E.-S.B.” no. 2028 valt samen te vatten in de volgende punten: 1. het verbruik van alcoholica ten onzent is relatief gering; 2. de beschikbare cijfers wijzen niet op alcoholverbruik als een belangrijke oorzaak van verkeersongevallen; 3. de wettelijke maatregelen tegen deze oorzaak staan in een wanverhouding (a) tot de betekenis van deze oorzaak, voorzover bekend; (b) tot de mogelijke maatregelen tegen andere oorzaken. Hierbij meen ik het te moeten laten.

Amsterdam.

Drs. H. HOELEN.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

Het naderen van de ultimo bracht gedurende de verslagweek op de geldmarkt geen verkrapping teweeg. Van dringend aanbod van papier was niets te bespeuren; voorts mocht het bij de Centrale Bank volgens de stand van 22 mei opgenomen krediet geen naam hebben.

Van overschotten aan belegbare middelen was anderszids echter ook geen sprake. De ongewijzigde, voor Nederlandse verhoudingen relatief hoge, callgeldrente van 1½ pCt. vormde hiervoor een aanwijzing. Ook het feit, dat de korte geldgevers zich praktisch niet konden permitteren méér uit te zetten op de Londense geldmarkt (waar een flink rendement te behalen zou zijn) wees in deze richting.

Een element van onzekerheid vormde voor velen de vraag, of De Nederlandsche Bank in de naaste toekomst wellicht tot discontoverhoging zal overgaan; in dit verband werd nogal druk gesproken over een dergelijke stap, die de Bank deutscher Länder vorige week deed.

De geleidelijke daling van de goud- en deviezenvoorraad van De Nederlandsche Bank blijft de aandacht trekken; in vier weken nam deze met bijna f. 150 mln. af. De laatste week verminderde de goudvoorraad met ca. f. 50 mln., hetgeen werd toegeschreven aan de verrekening van het E.B.U.-tekort van Nederland over de maand april.

De kapitaalmarkt.

In Wallstreet heerste de afgelopen week een uitgesproken flauwe stemming. Dow Jones Industrials daalde in één week van 496,6 tot 472,5, een cijfer dat bijv. ook begin september 1955 al bereikt was. Op enkele dagen was zelfs sprake van verkoopgolven, waarbij de tikker bij de handel achter geraakte. De voornaamste aanleiding voor de onbehagelijke beursstemming vormde vrees voor een ongunstige wending in de economische toestand; niet alleen voor de auto-industrie, doch ook bijv. voor metalen en landbouwwerktuigen (om van de landbouw zelf nog maar te zwijgen) worden de vooruit-

zichten thans minder florissant geacht. De bitterste verwijten werden reeds gericht tot de Federal Reserve autoriteiten die — naar hun voor de voeten wordt geworpen — door hun restrictieve kredietpolitiek bezig zijn de kip die de gouden eieren legt, om hals te brengen. Inmiddels wordt in beurskringen verwacht resp. gehoopt, dat de Republikeinse Regering fluks wat inflatoire injecties zal geven, zulks om bij de a.s. presidentsverkiezingen stemmenverlies te voorkomen.

De gedeprimeerde stemming in New York ging niet ongedrukt aan de Amsterdamse aandelenmarkt voorbij. Aandelen Koninklijke waren, in verband met hun koersdaling in Wallstreet, ook hier op de terugtocht en kwamen ruim beneden de 800 pCt. Zoals vorige weken de „internationals” in het eerste gelid hadden gestaan bij de stijging, stonden ze dat nu bij de daling; de overige aandelen werden wel mee omlaaggesleept, doch de koersverliezen bij deze waren in de meeste gevallen relatief kleiner.

Een speciale factor van meer technisch karakter, die de afgelopen week op de voorgrond trad, bestond in het aanbod van stockdividenden. Nu, gevolg gevend aan het vriendelijke verzoek der werkgeversverenigingen c.s., praktisch alle n.v.'s die (belastingvrije) uitkeringen uit agioreserves doen, deze in de vorm van uitreiking van aandelen gieten, zijn er nog al enige van dergelijke aandelenfracties aan de markt; nu de beleggers niet meer zo wild enthousiast voor aandelen zijn resulteert hieruit koersdruk.

Een nieuwigheid die als zij succes heeft op de duur van betekenis zou kunnen worden voor de aandelenmarkt is de a.s. oprichting te dezer stede van een levensverzekeringmaatschappij (De Waerdije), die levensverzekeringen zal afsluiten, uitgedrukt niet in geld, doch in aandelen. Het feit, dat de enorme via de levensverzekeringmaatschappijen en pensioenfondsen te leggen kapitalen tot dusverre praktisch geheel in de zgn. niet-risico aanvaardende sfeer terecht kwamen, vormde een van de fundamente van de gehele Nederlandse kapitaalmarktsituatie. Met name was dit een van de belangrijkste oorzaken van de lage rentestand hier te lande en van het zgn. tekort aan risicodragend kapitaal. De vraag, of dit nieuwe project het begin van een revolutie op dit terrein zal inluiden, is daarom van grote praktische betekenis.

De obligatiemarkt vertoonde de afgelopen week enige tekenen van tot rust komen na de jongste aanzienlijke koersdalingen; van een noemenswaardig koersherstel kon echter nog niet worden gesproken. De nieuwe 3½ pCt. staatslening noteerde aan het einde van de verslagweek 96½, waarmee een rendement van 3,9 pCt. correspondeert. Ongeveer hetzelfde rendement geven thans verscheidene 3, 3½ en 3½ pCt. staatsleningen met een (resterende) gemiddelde looptijd van ca. 15 à 20 jaar.

Een symptoom van het accepteren der rentestijging als voldongen feit door de uitgifte van 3½ pCt. pandbrieven a pari door de Friesche-Groningsche Hypotheekbank. In het eerste halfjaar van 1955 was het rentetype van nieuw uitgegeven pandbrieven merendeels nog 3½ pCt., in de tweede helft van dat jaar 3½ pCt.

Aand. indexcijfers	A.N.P.-C.B.S. (1953 = 100)	11 mei	18 mei	25 mei
Algemeen		1956	1956	1956
Internat. concernen		230,8	231,1	224,5
Industrie		311,4	313,0	302,2
Scheepvaart		175,5	172,3	169,7
Banken		170,3	170,6	167,1
Indon. aand.		148,8	147,5	144,1
		129,1	131,9	129,6

	11 mei 1956	18 mei 1956	25 mei 1956
Aandelen			
Kon. Petroleum	811	818¼	793
Unilever	424	430	406¼*
Philips	340	335	323½
A.K.U.	287	289¼	277½
Kon. N. Hoogovens	358	358	345
Van Gelder Zn.	263	258½	251
H.A.L.	199½	199½	196
Amsterd. Rubber	99½	104½	100¼
H.V.A.	120½	125½	121
Staatsfondsen			
2½ pCt. N.W.S.	76½	75½	74½
3-3½ pCt. 1947	95½	93½	93½
3¼ pCt. 1955 I	93¼	92	92½
3 pCt. Grootboek 1946	92½	91¾	91½
3 pCt. Dollarlening	94½	93	92½
Diverse obligaties			
3½ pCt. Gem. R'dam 1937 VI ...	96¼	97	96¼
3¼ pCt. Bk. v. Ned. Gem. 1954 II/III	90½	89¾	89¾
3½ pCt. Nederl. Spoorwegen	95	95½	96
3½ pCt. Philips 1948	96½	97¼	98¼
3¼ pCt. Westl. Hyp. Bank	92	91	91¼

*) ex div.

J. C. BREZET.

De Belgische geld- en kapitaalmarkt in april 1956

De algemene toestand van de geldmarkt.

In de loop van de maand april bleef de geldmarkt vrij breed, zonder dat evenwel van een verdere verruiming kon worden gesproken. De einde april vervaldag was evenwel tamelijk zwaar, zodat tijdelijk een aanmerkelijke verkrapping van de markt optrad. De betaling van de lening droeg bij tot dit kleiner aanbod van callgelden, zodat tijdens de eerste dagen van mei de markt weer een kleine spanning vertoonde. De rentevoeten op de markt van het privaat disconto bleven evenwel praktisch onveranderd; zulks lijkt er wel op te wijzen dat de vernauwing slechts van voorbijgaande aard zou zijn.

Verloop van de kredietverlening

	Portefeuille handelspapier Nationale Bank	Herdisconto door de private banken	Krediet verleend aan de economie door de private banken
(in mln. fr.)			
dec. 1954	9.512	9.126	39.210
juni 1955	8.286	7.329	42.553
sept. 1955	6.672	6.591	42.184
dec. 1955	6.762	6.254	45.695
jan. 1956	5.243 (a)	6.570	44.689
febr. 1956	4.705 (a)	6.314	45.887
maart 1956	3.881	—	—
april 1956	4.210 (a)	—	—

a) Cijfer begin volgende maand meer karakteristiek voor de vervaldag.

Het beroep op herdisconto van de Nationale Bank blijft op een bescheiden niveau. Rond de einde april vervaldag steeg het evenwel van fr. 3.141 mln. op 26 april tot fr. 4.210 mln. op 3 mei.

De toestand van de banken.

De algemene staat van de banken op 31 maart werd tot op heden niet gepubliceerd. Vermoedelijk lagen de deposito's einde april weinig onder het peil van de vorige maand.

In verband met de beleggingen van de banken in overheidspapier dient genoteerd dat de Nationale Bank onlangs een systeem van een zgn. „open marktpolitiek” op punt stelde. De Nationale Bank zou in schijven van minimum één miljoen frank schatkistpapier op 5, 10 en 15 dagen uitgeven, waarvan de opbrengst zal gebruikt worden tot gedeeltelijke aanzuivering van de debetstand van de schatkist in haar boeken. Deze kredietlijn is zoals bekend begrensd tot fr. 10 mrd. De rentevoeten van dit speciale schatkistpapier zijn in principe veranderlijk naar gelang de toestand van de markt. Tot op heden blijken zij onveranderlijk vastgesteld geweest te zijn op 1,6 pCt.,

1,7 pCt. en 1,8 pCt. voor respectievelijk 5, 10 en 15 dagen. Nopens het volume dezer verrichtingen is tot op heden weinig of niets bekend. In elk geval lijkt er van de zijde der private banken weinig belangstelling te bestaan. De private banken stellen immers de partiële dekking van hun deposito's hoofdzakelijk samen met schatkistpapier op één jaar looptijd dat 1¹⁵/₁₆ pCt. netto opbrengt. Deze portefeuilles zijn daarbij meestal zo samengesteld, dat elke week op de dinsdag en de vrijdag een post van dit papier op vervaldag komt. Deze innovatie vanwege de Nationale Bank lijkt dan ook een poging om de beschikbaarheden van de geld- en kapitaalmarkt verder te draineren naar de financiering van de schatkist. Het lijkt niet uitgesloten dat enkele parastatale instellingen dit zeer kort schatkistpapier zullen weten te appreciëren.

De obligatiemarkt.

De koersen bleven vast tijdens de maand april, zodat de rentestanden van de staatsfondsen licht terugliepen. De tweede helft van de maand bracht evenwel een ietwat minder vaste tendentie.

Op de emissiemarkt werd op 7 mei de intekening opengesteld op een nieuwe lening van de Stad Antwerpen à 4¹/₄ pCt., groot fr. 750 mln. en aflosbaar in 15 jaar door middel van een jaarlijkse cumulatieve aflossingsdotatie, door wederinkoop aan koersen, welke de aflossingsprijzen niet overschrijden of door uitlotingen. De terugbetalingen geschieden tegen de volgende prijzen:

van 1957 tot 1966: a pari	
van 1967 tot 1968: à 101 pCt.	
van 1969 tot 1970: à 102 pCt.	
op 15 mei 1971: à 103 pCt.	

De houders mogen de vervroegde terugbetaling aanvragen op 15 mei 1966. Tegen de uitgifteprijs van 97 pCt. geeft deze lening een gemiddeld rendement van 4,68 pCt.

Verder werd een nieuwe Kongolening groot fr. 2.100 mln. aangekondigd tegen de volgende voorwaarden: rente 4,25 pCt., looptijd 15 jaar, aflossing gedurende de 10 laatste jaren, uitgifte tegen 97,7 pCt. Op deze lening kan o.a. ingetekend worden met de effecten van een drietal oude Kongolese leningen.

De markt verwacht eveneens een nieuwe lening van de Belgische schatkist zelf.

Rentestand op de obligatiemarkt a)

	Gemiddelde looptijd	1948	juni 1950	juni 1951	jan. 1956	febr. 1956	mrt 1956	april 1956
(in pCt. per einde maand)								
Staatsrenten	langlopende	4,77	4,38	4,68	4,16	4,16	4,16	4,15
Staatsfondsen ...	7 à 8 jaar	4,83	4,63	5,24	4,53	4,51	4,50	4,46
Kasbons steden	5 à 6 jaar	5,07	4,49	5,37	4,90	4,86	4,86	4,87
Kasbons parastatale instellingen	ca. 9 jaar	—	—	5,41	4,54	4,52	4,53	4,49
Private instellingen	10 à 12 jaar	6,06	5,43	6,08	4,90	4,83	4,80	4,84

a) Reële rendementen — rekening gehouden met agio en disagio tegenover terugbetalingsprijs.

Bron: Kredietbank.

De aandelenmarkt.

De zwakke tendentie waarop de beurs in maart eindigde bleef tot omstreeks de helft van de maand april voortduren. De koloniale rubrieken vooral waren zwak. De tweede helft van de maand bracht een verbetering, gedeeltelijk onder invloed van de vastere toon op de buitenlandse beurzen.

Beurstechnisch had de inschrijving Sogemines een grote invloed. Voor deze emissie diende het onderschreven bedrag integraal bij de intekening gestort (en niet bij de aflevering van de effecten). Aangezien nu deze uitgifte sterk overschreven was, zodat praktisch slechts een tiende

van de geyraagde stukken zou worden toegewezen, werd hierdoor voor fr. 2 mrd. aan kapitalen geïmmobiliseerd. Het is aannemelijk dat het weer vrijkomen van deze uiteraard belegbare gelden een sterke stimulans is geweest.

Beurs van Brussel
(Indices 1953 = 100)

	29 mrt 1956	27 april 1956	Beweging in pCt.	
Verzekeringen	260,2	246,5	- 5,3	
Banken	134,2	134,6		+ 0,3
Portefeuille	177,9	183,1		+ 2,9
Onroerende	119,9	117,3	- 2,2	
Spoorwegen	129,3	137,3		+ 6,2
Tramwegen	129,5	132,3		+ 2,2
Trusts	164,5	164,7		+ 0,1
Gas en elektriciteit	138,4	140,8		+ 1,7
Waterbedeling	164,9	170,9		+ 3,6
Metaalnijverheid a)	117,0	119,4		+ 2,1
Zink, lood, mijnen a)	206,8	217,8		+ 5,3
Scheikundige nijverheid a)	117,8	117,1	- 0,6	
Steenkolonmijnen a)	133,1	133,9		+ 0,6
Spiegelglas	175,0	179,7		+ 2,7
Glasblazerijen	206,3	210,3		+ 1,9
Bouwnijverheid a)	181,1	180,9	- 0,1	
Textielnijverheid a)	75,4	74,5	- 1,2	
Koloniale ondernemingen (zonder spoorwegen)	136,3	137,1		+ 0,6
Koloniale spoorwegen	172,1	154,6	-10,2	
Plantages	114,7	112,7	- 1,8	
Kol. ondern., spoorwegen en plantages	136,5	136,7		+ 0,1
Voedingsnijverheid a)	116,7	117,4		+ 0,6
Brouwerijen a)	124,8	124,9		+ 0,1
Suikerfabrieken a)	184,1	184,4		+ 0,2
Voedingsindustrie algemeen	125,4	125,9		+ 0,4
Diversen a)	121,5	121,1	- 0,3	
Papierenijverheid a)	194,5	190,8	- 1,9	
Petroleum a)	228,6	236,7		+ 3,5
Warenhuizen a)	145,1	148,1		+ 2,1
Diverse nijverheden algemeen	148,1	147,4	- 0,5	
Industriële (gemiddelde van a)	129,3	130,5		+ 0,9
Algemeen				
Contantmarkt	135,4	136,4		+ 0,7
Termijnmarkt	190,9	193,0		+ 1,1

Bron: Kredietkank.

Het gemiddeld netto-rendement over de 75 gebruikelijke „vedetten” steeg tot 3,48 pCt. tegen 3,44 pCt. einde maart jl. Deze verhoging komt vooral op rekening van enkele dividendverbeteringen.

Kortenber.

Dr. L. DELMOTTE.

beschikbare krachten

ECONOMISCH DRS.

49 jaar, met accountants- en departementservaring, thans werkzaam als bedrijfs-econoom-administrateur bij bedrijf met 500 man personeel, wenst van werkkring te veranderen.
Br. onder no. E.-S.B. 22-1, Bur. v. d. Blad, Postbus 42, Schiedam.

vacatures

HET LANDBOUW-ECONOMISCH INSTITUUT zoekt voor de afd. Algemeen Economisch Onderzoek

EEN ECONOMIST

Aangezien in de toekomst vooral aandacht zal worden besteed aan kwantificerend onderzoek, zal de voorkeur worden gegeven aan kandidaten, die door studie of ervaring economisch zijn geschoold. Kennis en belangstelling voor de landbouw, alsmede ervaring op het gebied van het economisch onderzoek strekken tot aanbeveling.

Het salaris is afhankelijk van ervaring (salarisgrenzen van f 554,— tot f 863,— p. m.)
Brieven met volledige inlichtingen naar van Stolkweg 29, 's-Gravenhage.

MINISTERIE VAN OORLOG

Bij het Basiscommando der Koninklijke Landmacht kan worden geplaatst een academisch gevormde

BEDRIJFSECONOOM

Taak: de in onderscheidene legerbedrijven bestaande administraties kritisch beoordelen. Hiertoe zal de te benoemen kandidaat dienen te beschikken over ervaring en grondige kennis op het gebied van de administratieve organisatie. Salariering afhankelijk van leeftijd en ervaring. Standplaats: 's-Gravenhage. Sollicitaties te richten aan de directeur van de Centrale Personeelsdienst, Bezuïdenhoutseweg 15 te 's-Gravenhage onder letter vO 897/602 (in linkerbovenhoek env. en brief).

**STALEN
KANTOOR
MEUBELN**

**Abonneert U op
DE ECONOMIST**

Maandblad onder redactie van:

Prof. P. Hennipman,
A. M. de Jong,
Prof. P. B. Kreukniet,
Prof. H. W. Lambers,
Prof. J. Tinbergen,
Prof. G. M. Verrijn Stuart,
Prof. F. de Vries,
Prof. J. Zijlstra.

Abonnementprijs f 22.50;
fr. p. post f 23.60; voor studenten f 19.—; fr. per post f 20.10.

Abonnementen worden aangenomen door de boekhandel en door uitgevers

**DE ERVEN F. BOHN
TE HAARLEM**

HET GEMEENSCHAPPELIJK ADMINISTRATIEKANTOOR

te Amsterdam

(uitvoering Sociale Verzekering)

zoekt een directe

MEDEWERKER

voor het hoofd van de afdeling

INTERNE ORGANISATIE EN EFFICIENCY.

Vereist: persoonlijkheid, goede vooropleiding en ervaring in een groot administratief bedrijf.

Gewenst (doch niet noodzakelijk): kennis der Sociale Verzekering en van ponskaarten-installaties.

Aanvangssalaris afhankelijk van bekwaamheid f. 9000.- tot f. 11000.- p. jaar

Brieven (in handschrift) met uitvoerige inlichtingen omtrent opleiding, praktijkervaring en tegenwoordige werkkring te richten aan: afdeling Personeelszaken, Singel 126-130, Amsterdam-C.

**Over
publiciteit
gesproken.....**

| * * *

De grote aandacht waar-
mede vorige speciale num-
mers van

„Economisch-Statistische
Berichten”

werden ontvangen moge
een indicatie zijn voor het
niveau waarop deze uit-
gaven worden verzorgd.

Op 27 juni a.s. brengt
„E.-S.B.” wederom een spe-
ciaal nummer, dat thans de
Gemeente tot onderwerp
heeft. Een onderwerp waar-
over belangrijke bijdragen
worden gepubliceerd, zodat
met reden een waardevol
nummer verwacht kan wor-
den.

Wij adviseren u gaarne de
inschakeling van deze spe-
ciale uitgave in uw publi-
citeit in overweging te ne-
men. De uitgave leent zich
uitstekend voor het voeren
van Public Relations en
biedt voorts goede moge-
lijkheden voor het uitbrei-
den van Uw zakelijke be-
trekkingen met gemeente-
lijke instellingen.

* * *

Advertentieafdeling
„Economisch-Statistische
Berichten”
Postbus 42 — Schiedam

**DE ROTTERDAMSCH
DROOGDOK MAATSCHAPPIJ N.V.**

gevestigd te Rotterdam.

Uitgifte

van

nom. f 2.750.000.- aandelen,

elk groot f 1000.- aan toonder,

**voor de helft gerechtigd tot het dividend over het boekjaar 1956 en ten volle
tot het dividend over de volgende boekjaren,**

tot de koers van 100 pCt.,

uitsluitend voor houders van claims van de thans uitstaande aandelen in de verhouding
van twee nieuwe aandelen van nom. f 1000.- op vijf oude aandelen van nom. f 1000.-.

Ondergetekende bericht, dat de inschrijving op bovengenoemde uitgifte zal zijn open-
gesteld

te **Amsterdam** bij de

AMSTERDAMSCH
WED. GERBERT REBEL
ROTTERDAMSCH

te **Rotterdam** bij de

AMSTERDAMSCH
ROTTERDAMSCH

te **'s-Gravenhage** bij de

AMSTERDAMSCH
HEREN HELDRING & PIERSON
ROTTERDAMSCH

op

dinsdag, 5 juni 1956

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur,

op de voorwaarden van het prospectus dd. 25 mei 1956.

Exemplaren van het prospectus en inschrijvingsbiljetten, alsmede - tot een beperkt
aantal - van de statuten en van het jaarverslag over 1955 zijn bij de inschrijvingskantoren
verkrijgbaar.

Rotterdam, 25 mei 1956.

DE ROTTERDAMSCH DROOGDOK MAATSCHAPPIJ N.V.

